

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 10. DUBNA 1947

CENA Kčs 3.50

Po smlouvě s Polskem

CATO

Dvě svobody

CORNELIUS

Masky a voňavky již nepomohou!

MICHAL MAREŠ

Hrdinou den co den

EDVARD VALENTA

Bez gymnasia?

Dr. E. NOVOTNÝ

Sekyra a duše

EMIL KREJČÍ

Slepí diplomati — Neúměrnost státního rozpočtu — K volbám do závodních rad
Slušný člověk — Dluhy gestapa zaplatí jejich oběti? — Spi, Havlíčku! — Poslanec,
který nesouhlasí — Jak nás poznamenala? — Zlatá střední cesta? — Člověk — Ná-
rodní fronta nebo bloky? — Česká Kamenice — SČM — NOÚZ — Opuštěná

BÁSNICKÁ NOVINKA TÝDNE

VLADIMÍR THIELE:

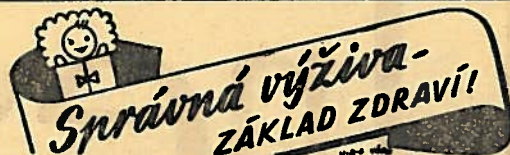
PALETA LÁSKY

Zpěvné verše mladého básníka, který si již dobyl čestného místa mezi nastupující generací české poesie. Za cenu 48 Kčs u všech knihkupců. Fr. Borový.

STAROPRAMEN

JAK VÁM CHUTNÁ?
PŘESVĚDČTE SE! RADOST VIDĚT A POFĚT!
SMÍCHOVSKÝ PIVOVAR · NÁRODNÍ PODNIE

Obsah z 3. čísla:

Na okraji čs. polské dohody.

Ministři V. Kopecký, I. Pietor, dr. H. Ripka, arm. gen. L. Svoboda

Moskevské zasedání rady zahraničních ministrů

Americká zahraniční politika, A. Simone

Charakter Lidové správy nové Jugoslavie, ministr FLRJ Djilas.

Utrpení řeckého lidu

býv. řecký ministr Porfyrogenis

Britský parlamentarismus

univ. prof. Zvavič

Schumacher napodobuje Hitlera

Sovětský svaz - veliké staveniště, B. Vitavský.

Malé poznámky o velkých věcech, hospodářství, dokumenty, otázky a odpovědi, z dělnického hnutí, měsíce ve světě, kronika.

Administrace: Praha II., na Florenci 13.

Předplatné na rok Kčs 90.—, na 1/2 roku Kčs 45.—

OBSAH DNEŠKA Č. 1: FERDINAND PEROUTKA: Nekajicný článok. — **ANTONÍN HORSKÝ:** Heydrichova akce a věci další. — **KAREL TARABA: ÚRO:** Zátkové. — **JAROSLAV BITNAR:** Nikola Šuhaj dříve a nyní. — **AMOS POKORNÝ:** Lidové soudy. — **KAVALE:** »Přijde ale čas, že se voják vrátí...« — **PVV —** Ještě k varnsdorfskému případu. — **Zastavte kola?** — **Hlas lidu** — **Úzký profil.** — **NOŮZ — SČM —** Boj o čtyři miliardy

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Va-
lenta — Tiskárna Melantrichův Praha II. Václavské náměstí 32.

Dnesek

Fidi Ferd. Peroutka

Po smlouvě s Polskem

Smlouva s Polskem, nedávno uzavřená, byla u nás doprovozena několika věcnými komentáři, jež hodnotily její význam v tom, že proti neklidnému německému moři staví se pevná hráz národů, majících životní zájem na tom, aby byla udržena východní hranice Německa, jak ji stanovila postupimská konference, když dala „pod polskou správu“ území za Odrou a Nisou. Je to smlouva proti německé útočnosti, ne za výbojem.

Reálně uvažujícímu občanu Československa bylo zřejmo, že ve chvíli, kdy v Moskvě bude lze očekávat nápor Ameriky nebo Anglie právě proti tomuto usnesení Postupimi, má tu být před světem dokumentována nejenom jednota slovan-ských sousedů Německa, ale rozhodnost, s kterou se všichni díváme na německé nebezpečí. Nestojí tu „slovanský blok“ — ten název správně odmítl st. taj. Clementis — namířený proti Západu, stojí tu ruku v ruce národy, vždy v minulosti ohrožované a znovu nedávno v dlouhé periodě okupační přímo dušené německou rukou na hrdle. Takto jsme všichni smlouvu s Polskem pochopili a takto jsme si dovedli vysvětlit, že ji neuzavíráme ve chvíli, kdy všechny sporné otázky mezi námi jsou již vyřešeny, nýbrž že tyto sporné otázky ponecháváme dohodě do dvou let.

Smlouva neřeší všechno

Prvé zprávy o jednání s Polskem přicházely oficiálně již v době loňské pařížské mírové konference. Již tehdy se mluvilo o tom, že jde o rychlé podepsání tohoto i zevního projevu jednoty, zatím co spory vyřídíme později. Trvalo pak dalších šest měsíců, než k podpisu došlo. Spory znovu zůstávají otevřeny k dalšímu jednání, pouze byl vložen odstavec o t. zv. „menšinových právech“ Čechů v Polsku a Poláků v ČSR, název to zcela chybný, poněvadž nemá nic společného s oněmi ustanoveními, jež kdysi vložily mírové smlouvy do ústav nástupnických států, a v této čs.-polské smlouvě zajišťují v podstatě jen volnost spolkovou a organizační pro příslušníky druhého smluvního státu. (Proto také ústavní výbor Národního shromáždění nemusí si nad touto smlouvou lámat hlavu, aby ji jen zmínkou zachytil v připravovaném znění základního státního zákona!)

Právě proto, že tato smlouva není ještě mezi ČSR a Polskem takovou dohodou, jež by vyčišťovala stůl na staletí, byla u nás přivítána sice srdečně, ale věcně. V Polsku ji uvítali s radostí, naše vládní delegace tam poznala, jak srdeční dovedou být Poláci oficiálně i v lidu, a na vládních místech obou stran je opravdové úsilí, aby se slova smlouvy proměnila ve skutek.

Bylo by jen opakováním známých skutečností, kdybychom znovu podrobně rozbírali podstatu čs.-polských sporů a situaci Polska v době nedávné. V podstatě jde o domnělý polský nárok na Těšínsko, na něž beckovské Polsko v dohodě s Hitlerem učinilo útok v nejkritičtějších dnech Československa, Československo pak uplatňuje absolutní historický nárok na Pruskem odňaté Kladsko a na Ratibořsko a Hlubčicko. (Nemluví se u nás mnoho o osudu několika vesnic na Spiši a Oravě. Nemluví se proto, že jsme se v Londýně i znovu v Košicích i v Praze postavili na stanovisko našich předmnichovských hranic a to oboustranně. Spiš i Orava, území jazykově tak přecházející ve spojkou mezi slovenštinou i polštinou, byly v r. 1920 stejným předmětem diplomatického jednání mezinárodního jako Těšínsko; nakonec byly hranice upraveny výrokem rozhodčích diplomatů. Za „samostatného“ Slovenska však Hitler připojil několik obcí ze státu polského k Slovensku. Byly to obce, v nichž obyva-

telstvo už dříve cítilo svou příslušnost k slovenskému celku, ČSR však po výroku rozhodčích loyálně jej zachovávala. Nyní, kdy jsme opět obce tyto vrátili, stahující se i v tomto pro nás „příznivém“ bodě zpět, abychom si nepotřísnili ruce hitlerovským „darem“, se obyvatelstvo uteklo na slovenské území. Je to problém bolestný, ale slovenský politický realismus i tu nachází správnou cestu. To jen pro ukázkou, jak oboustranně těžké jsou problémy hraniční.)

Problém těšínský

jehož bylo — a nemůžeme si upřít toto zjištění — použito vládou osvobozeného Polska i jako zevního ventilu z určitých organizačních potíží vnitřních, zkalil již na počátku zcela poměr československo-polský. Po tolika ničivých letech okupace obou zemí jsme očekávali větší dávku politického realismu s polské strany; očekávali jsme, že Polsko svornost dvou sousedů postaví nad osud malé hrstky lidí na území druhého státu, hrstky, která představuje necelá dvě procenta onoho počtu, který Poláci přesunuli teď z východu na západ. Šlo-li o ně jako příslušníky národa, pak problém lehcí mohl být řešen výměnou obyvatelstva, odsunem či podobně. Nebyl těmto Polákům u nás zkriven vlas na hlavě, ačkoliv mnozí z nich sem přišli až s obsazením Těšínska a jejich chování za okupace nebylo s hlediska národního uvědomění polského nejlepší. O tom svědčí německé Volkslisty. A také my nebyli jsme rozhodnutím konference velvyslanců o Těšínsku uspokojeni ve svém očekávání... .

Nyní Poláci zjišťují, že nejenom oni mají své „nároky“ územní, že také my přicházíme s požadavkem Kladska, Ratibořska a Hlubčicka, ne však Oravy. Jak je to možné, táží se? Vždyť jsme usídlili na Kladsku 60.000 našich Poláků! Teprve nyní si uvědomují oboustrannost požadavků územní re-vise. Pro ně je území na západě nově získaným prostorem, pro nás je předmětem historických, národnostních i hospodářských nároků, pokud jde o tyto tři oblasti. Při tom se nedotýkáme faktu, že Polsko se přesunulo z východu k západu, poněvadž také my jsme provedli revisi svých ukrajinských oblastí tím, že jsme se o nich dohodli se SSSR. A tak do budoucnosti třeba doufat, že budou vyřešeny i ony sporné problémy, pro něž nechává smlouva otevřené dveře.

Polsko se uklidňuje

Není tak náhodné — anebo, nelze přičítati jen a jen faktu moskevské konference, že československo-polská smlouva o přátelství a vzájemné pomoci byla uzavřena nyní a nikoliv již v době pařížské mírové konference. Podpis této smlouvy je projevem i vnitřní konsolidace Polska po stránce politické i hospodářské, po stránce vnitřní bezpečnosti i s hlediska mezinárodních vztahů.

Dnes, kdy je podepsáno, lze zjištění o určitých faktech přijmouti lehčeji a bez pocitu zjitřenosti, než by tomu bylo před půl rokem. Proto se lze o určitých obtížích Polska zmínit otevřeně nyní, kdy již jejich kulminační bod byl překročen nebo kdy byly odstraněny vůbec. Budiž proto tento článek považován za reálné zjištění, které je vedeno duchem přátelství a spolupráce, ne za vůli zjitřovat.

Polsko provedlo volby, do nichž šla na jedné straně největší vládní koalice, představující komunisty, socialisty, vládní sedláky i demokratickou stranu, socialisticky zabarvenou — a k níž se nyní zřejmě druzí nově se tvořící odštěpek Mikolajczykovy strany, Wyzwolenie chłopske. Na druhé straně pak Mikolajczyk, náměstek premiéra prvé spojené vlády polské, vůdce sedláků.

V těchto volbách dobyla vládní koalice většiny a drží dnes moc pevně v ruce. President Bierut byl opět zvolen man-

festiční většinou Národního shromáždění a je opravdu vážen, premiéra Osóbku-Moravského, jenž žil za války v Rusku a představuje levicové křídlo socialistické strany, nahradil min. předseda Cyrankiewicz, který v pevném postupu socialistů s komunisty není o nic méně důsledný, prožil však válku v koncentračním táboře a proto si uvědomuje určité skutečnosti vnitřní i zahraniční politické v jejich mnohostrannosti daleko hlouběji, než jeho předchůdce. I když jsme u mladých slovanských republik zvyklí na ministry mezi třiceti až čtyřiceti roky, je Cyrankiewicz mezi evropskými premiéry zjev mládím až překvapující: pětaticátník.

Polské podzemí

Tato vláda provedla základní čin, vedoucí k vnitřní konsolidaci: vyhlásila amnestii na činy, které byly spáchány proti státu až do nedávné doby. Umožnila tak likvidaci podzemního hnutí. Stovky a stovky členů podzemních organizací hlásí se u místních úřadů, aby odevzdaly zbraně a začlenily se do budovací práce, tisíce vězňů opouštějí věznice a vláda se stará, aby odcházeli i ve slušném obleku a s malou částkou na prvé výdaje. Bude podzemní odboj zlikvidován úplně? Záleží tu jistě na tom, zda a kdo mu bude dávat peníze. Bude-li podporován zvenčí, nedojde k úplné nečinnosti; některé organizace podzemí posílají na světlo jen zesláblé a nemocné, kádr prý ještě se drží. V těchto dnech byl při inspekční cestě v oblasti Sanoku zavražděn při přepadu tlupou benderovců druhý náměstek min. nár. obrany, gen. Szwierczewský, bojovník od Madridu i nad Nisou. Tyto tlupy přecházejí neustále hranice, takže je nelze dobře postihnout; na západě Polska se podzemní činnost zmenšila nyní téměř na nulu.

Hospodářská politika

Vláda se dohodla o úvěru se Západem; dohodla se s ním i o otázce náhrady za investice na nově získaném území. Po stránce hospodářské konsolidace Polska nesporně postupuje, Polsko je v oboru uhlí největší dnešní evropskou mocností a statistiky Evropské uhoelné organizace ukázaly, že Polsku se podařilo dosáhnout největšího výkonu na hlavu horníka, o několik procent před námi, Francií i Německem. Ztráta většího zemědělského území na východě byla víc než dvojnásobně nahrazena hodnotou průmyslové oblasti západní; Polsko se tu snaží vytěžít co nejvíce ze zařízení závodů, jež byly zčásti válkou poškozeny, zčásti jsou však netknuté, jako na př. v Bydgošti. Polská třiletka — nedávný úvodník Svob. novin z pera inž. Cyrilla Rutha o tom přináší podrobné údaje — má pomoci rozkvětu země. Hospodářská dohoda, o níž bude mezi našimi zeměmi v nejbližší době jednáno, má pomoci budovatelskému programu Polska, zejména pomoci hutnickou a dodávkou základních strojních zařízení, naproti tomu dodávka polského uhlí a elektrického proudu, vedle určitých surovin pro kovoprůmysl, umožňuje nám plnění našeho hospodářského plánu.

V této souvislosti, srovnáme-li ruské pětiletky i hospodářský plán Jugoslaviie, uvědomujeme si určitou dobu mezi ludvíkovským merkantilismem, jenž plánovitě a cílevědomě podporoval výstavbu průmyslu a obchodu, aby podpořil jich výnosem státu a mezi uvědomělým plánováním socialistických států, které se opírá o poznatky marxismu a chce zlepšit hospodářský výnos země. Marxismus je mezi jeho odpůrci traktován jako zjev negativní: třídní boj, diktatura proletariátu, vyvlastnění výrobních prostředků, to vše se dosud představovalo jako záporné složky společenského dění. Dnes poznáváme — a i kritikové či odpůrci marxismu si tento fakt musí uvědomit a musí z něho učinit nezvratné závěry pro další činnost — že marxismus umožnil i poznání tvořivé síly výrobních prostředků, nikoliv ovšem v rukou jednotlivce-podnikatele, ale v rukou kolektiva: že totiž zlepšením hospodářských poměrů kolektiva vytvoříme základ pro zlepšení postavení také jedince, že tedy na př. země průmyslově nerozvinutá, obdařená však surovinami, může zlepšit své postavení cílevědomým budováním hornictví a t. p.

Sedláci a vláda

Zůstává otázkou, i při nesporné pevnosti vlády, do jaké míry je již podchycena politicky pro nové Polsko i vesnice. Chlopi jsou představováni jak stranou Mikolajczykovou, PSL, tak jeho obdobou, SL, i odštěpkem, Chlopským wyzwolením. Polsko bylo vždy zemí hluboce katolickou; nedávný návrat polského diplomata z Vatikánu k zprávě o nevyřešených problémech katolické církve byl sledován na obou stranách s velkým zájmem. Možná říci, že vláda zapustí na vesnici kořeny tak hluboko, jak hluboko se jí podaří mír s katolicismem. Zatím není ve sněmovně zdaleka tolik katolických poslanců, kolik jich představuje Polsko samo; souvisí to s většinou socialistů-marxistů, jejichž světový názor se kříží s katolickým už samou podstatou poznávací. Katolické kněžstvo nevystupuje pasivně proti vládě. Nevystupuje však také aktivně. Rozhodně není tu již v lidu tak prudce záporná nálada, která označovala určité skupiny před rokem či půl druhým. Přesto jsou ovšem námitky proti provedeným volbám, resp. určité volební matematické: v kraji Varšava-venkov byl jeden poslanec na dva a půlkrát tolik obyvatel, než na příklad v nově získaných územích. Měla tím být zevně dokumentována jejich důležitost a hospodářské potřeby; výsledkem však prý bylo, že venkov nemá takové zastoupení, jaké představuje jeho smýšlení a kolik představuje i jeho počet.

Ozrolnost, že Mikolajczyk není již ve vládě, dává ovšem vládě zase větší pohyblivost. Její politika může být daleko pevnější a určitější, není vázána na tolik vnitřních kompromisů a její zahraniční postoj může být zásadnější, dokonce i vůči Západu může vystupovat jako důstojnější partner, než tomu bylo dříve. Mikolajczyk však nepředstavuje „odpůrce Východu“ nebo „čistého západníka“; představuje dnes hlavně dosud nezískané venkovské vrstvy. Jak se s tímto faktem vypořádá vláda, bude záležet na jejím politickém důvtipu a rozvaze.

Následky války

Ustupuje temný zjev poválečného Polska, nezřízený černý obchod. Na trhu se ovšem objevuje zboží v legálních vysokých cenách, jako látky, zatím co na př. dělníci a veřejní zaměstnanci dostávají určité přiděly za ceny daleko nižší. Zásobování je poměrně velmi dobré, ceny, pokud jde o volný trh, obdobné našim cenám přidělovým, ovšem v přepočítacím kursu koruny k zlatému 1:6, jinak je stále dosti drahé. Polsko utrpělo nyní několikamiliardové škody povodněmi, při nichž byly zatopeny obrovské plochy země. Stejně otevřeným problémem zůstává obnova Varšavy, která postupuje pomalu a zdá se, s nedostatkem pevného plánu. V posledních dnech projevila rozhodující místa vůli, věnovat se usilovněji tomuto problému, mluví se stále však o asi 18 letech, v nichž by bylo možno skončit obnovné práce. Příznivě byly v novinách přijaty zprávy o nabídce Švýcarska, zúčastnit se pomocí architektů i kapitálově na obnově hlavního města, tak zničeného povstáním.

Mezi Polskem a Ruskem

Konsolidace Polska pokračuje. Na vedlejší kolej je dnes odsunuta vzpomínka na „londýnský rzad“, dnes již opravdu jen emigrantskou vládu několika politiků, kteří nepochopili včas vývoj. Dráha polské zahraniční politiky emigrační a československého odboje jdou diametrálně od sebe. Polská vláda, přes úsilí vlády Velké Británie, neuměla se vypořádat se skutečností, danou vstupem Ruska do války a vytvořením fronty Spojenců, byla stále zatížena vlivy „sanacijní klíky“ (která viděla úlohu Polska v boji proti Východu a v eventuelním dirimování mezi Německem a Polskem, jak o tom v tomto bodě svědčí nejnověji Bonnetovy paměti, zachycující obsah intervencí francouzského velvyslance ve Varšavě v květnu 1938); její neštěstí bylo, že jediný reálný, Rusku nakloněný politik, generál Sikorský, zahynul při leteckém neštěstí. Od jeho smrti — viz o tom brožuru St. Litauera „Soumrak polského Londýna“ — opouští londýnská emigrační

ni vláda pole reálné politiky, zatím co právě v této době Beneš a český Londýn pokračují v předválečné linii přátelství se SSSR, podpisují novou smlouvu s Ruskem a vnitřně nastává úzký kontakt mezi českými politiky v Londýně a českými politiky v Moskvě, vedoucí pak ke Košicím. Lublinská prvá vláda polská byla pak tvořena na Východě jako symbol budoucího trvalého přátelství s Ruskem, nové reálné politiky slovanské a obrany proti německé agresii. Bez hluboké přeměny sociální nelze si ovšem tuto politiku představit, poněvadž šlechticko-občanská společnost předválečná mění se v Polsku v město-dělnicko-venkovskou společnost poválečnou.

Při tomto vztahu k Rusku snaží se vláda, uvědomujíc si polskou touhu po vnitřní nezávislosti, jíti věrně se SSSR, vnitřní reformy, správu a vůbec výkon moci prováděti jako zcela nezávislý stát. Také lze zjistiti, že úměrně se stoupajícím počtem polských vojáků mizí z polských ulic ruská vojenská uniforma. Hospodářská spolupráce s Ruskem je velmi intenzivní a probíhá obdobně jako spolupráce československá, volíc i podobné formy.

V nejbližších dnech mají již být zahájena v Praze hospodářská jednání. Loňská jednání nevedla ke konečnému cíli; v jednotlivých sektorech bylo dosaženo zatím dohody, tak na př. v dodávce elektrického proudu. Musíme úzce spolupracovat i v dopravnictví, kde naše zájmy na přepravě švédské rudy jsou velmi silné, Polsko pak může se do určité míry stát naším vývozním přístavištěm. Zatím byl československo-polský styk hospodářský opravdu malý, zcela neúměrný hospodářské potenci obou států; byl ovšem měřídlem nevyřešených otázek politických, poněvadž Polsko tu jednání hospodářská vnitřně vázalo na jednání politická.

Není mezi občany Československa nikoho, kdo by si neuvědomoval, oč bezpečnější jsou československé hranice nyní, kdy od východu až k Nise jsou se severní strany Poláci, nikoliv však Poláci beckovští, ale noví lidé, od nichž očekáváme více realismu a více slovanské solidarity, než jsme mohli zatím s polské strany poznat. Tak, jako se nesmírně intenzivně rozvíjejí v posledním roce styky kulturní, tak každý z nás očekává, že smlouva o přátelství s Polskem bude pevným podkladem pro rozvoj i politických styků mezi oběma státy. Aktivita některých československých stran v tomto směru je příznakem uvolnění onoho napětí, které tu do nedávné doby bylo a které může být konečně odstraněno úplnou dohodou o dosud sporných otázkách. Československé stanovisko bylo již řečeno.

Cato

poznámky

K volbám do závodních rad

Jako organizovaný člen ÚRO, který s volebním řádem do závodních (podnikových) rad s hlediska demokratického nesouhlasí, poněvadž se mému demokratickému citu protiví každé hlasování a o nebo ne, považují za svou povinnost říci k problému několik vážných slov. Sleduji bedlivě výsledky voleb v celé republice a vidím, že ve větších anebo velkých závodech, podnicích a ústavách většinou kandidátky neprocházejí. Lépe dopadají, kde je voličů málo a kde se asi také mohou na kandidátce lépe domluvit, než ve velkých podnicích. Proto procentuální data, kde kandidátky prošly anebo neprošly, nám mnoho nepovědí, nebudeme-li vědět, kolik voličů kde bylo a valilo. Mnoho se píše a mluví o vůli lidu. Ale ku podivu se ta vůle lidu zdůrazňuje mnohem více při pouličních akcích, kde se vůle lidu v klidu vůbec nemůže projevit, než tam, kde se může věc pořádně prodebatovat. Tu o vůli lidu neradi mluvíme a naopak se dočteme, že propanutí kandidátky nebylo z vůle lidu, ale pod vlivem takové anebo onaké politické nebo i jiné agitace. A přece tam, kde se občan pomocí hlasovacího lístku rozhoduje, není možno tvrdit, že to není vůle lidu.

Tedy na faktu, že ve velkých závodech se většinou projevila vůle pracujícího lidu proti navrženým kandidátkám, nelze podle mého mínění nic měnit, naopak je nutno vzít tento projev opravdové vůle lidu na vědomost a vyvodit z něho důsledky. Zatím se tak neděje, ale přece v demokratické republice nemožno jen tak beze všeho chodit kolem takových zjevných projevů mlčky.

Vedoucí činitelé ÚRO snaží se mimo jiné dokázat, že ty neúspěchy jsou zaviněny politickými stranami, které se míchají do věci odborářských: těmi jsou i volby do závodních rad. Zdálo by se, že toto tvrzení ob stojí, ale přece víme, že v podnicích si strany založily své politické organizace. Některé strany byly z počátku proti tomu, varovaly před tím, ale tento postup zahájila strana, k níž většina vedoucích ÚRO patří. Uzná každý, a také z praxe víme, že se osazenstvo na navržené kandidáty nevidí jen odborářsky, ale také politicky, poněvadž je také politicky organizováno. A proč bychom si tajili, co všichni víme, že ve velkých podnicích se ty kandidátky také politicky dohadují, i když je dohadují odboráři. Vždyť předsedu ÚRO není možno politicky odloučit od komunistické strany právě tak jako každého jiného, kdo vede anebo má vést. Kdo tento fakt pomijí, strká zbytečně hlavu do písku právě tak jako před faktem, že v těch zamítutých kandidátkách do závodních rad musíme také vidět protest proti nedemokratickému volebnímu řádu do těchto rad.

Na základě těchto poznatků nutno vážně uvažovat o tom, zda je pro pracovní morálku zdravé, když má být osazenstvo zneklidňováno dvěma volbami a to ještě marnými a zda se to má každoročně opakovat. Zmařené volby znamenají dosazení správního orgánu, což se také jistě neobejde v naprostém klidu. Tento orgán by měl připravit nové volby, takže by závody na konce mohly z voleb nevycházet. Kdo si chce všechny tyto možnosti neklidu vzít ve dvouletce na svědomí, nevíme.

Proto je nutno z průběhu voleb do závodních rad vzít si poučení a to: volební řád nevyhovuje a musí se reorganizovat. Domnívám se, že o této nutnosti nebude sporu. Horší bude otázka, jak reorganizovat. A tu se domnívám jako stoupence demokracie, že bude nutno dát možnost více kandidátních lístků než jedné. Pro mne jednotné odborové hnutí neznámá totalitu, která se právě projevuje dosavadním volebním řádem. Když připustím více kandidátek, tedy z toho jasně plyne druhá demokratická zásada. Tou je poměrné zastoupení, které umožňuje i každé slušné menšině uplatnění. Dojde-li k dohodě v těchto dvou zásadních otázkách, tedy věřím, že ostatní podrobnosti se snadno domluví. Výsledek bude, že volby se vždy odbudou jedněmi volbami a voličům se dostane demokratická možnost výběru. A co bude přidáno? Klid v závodech — mnohem větší než při dnešním způsobu voleb.

Jsmo již schopni takto věcně a při tom naprosto demokraticky uvažovat? Bojím se na to odpovědět, ale další vývoj tohoto problému nám odpoví. Rád bych jen, aby to byla odpověď dobrá.

František Loubal

Slušný člověk

T. G. Masaryk nebyl přítelem tak zvaných velkých slov. Nemiloval nadsázek, neznal superlativů. Jeho výraz byl střídavý, bez pathosu, byl za to hutný a pravdivý. Proto i jeho úsudek o bližních vyzníval nehalasně. Rozřídil je zhruba do tří skupin. Na nejnižším stupni stál podle něho člověk ne slušný; člověka takového, jaký má být, tedy člověka asi na způsob pravého, označoval svým proslulým »To je slušný člověk«. Pouze několik málo lidí mu bylo lidmi krásnými. Krásný člověk byl jakýsi vrchol člověčství, nositel lidských hodnot mimořádných; krásný člověk vystupoval více nebo méně z řady, nosil v sobě řečeno po starodávnu, boha.

Všimněme si pouze toho člověka slušného. Proč? Protože právě ten se ztrácí. Byl ukřičen a zahánán novým člověkem. Slušnost byla položena na lopatky novosti. Kdeco je nové, nejenom člověk, jedinec, představitel lidství; nové jsou skutečnosti, úkoly, jež nám vznikají, naše práce je nová, naše plány, cíle, naše zaměření, funkce našich veřejných činitelů, stezky, po nichž kráčíme, ba i slunce, které svítí na naše nové role

Slušný člověk nebyl ovšem utlačěn člověkem opravdově novým. Byl odstrčen do pozadí něčím jiným, něčím, čím slušný člověk nikdy nebyl. Slovem. Slovem, dostávajícím se spolu s několika jinými, s hrstkou sousedů do nebezpečné blízkosti

několika šípů, vystřelených za války a těsně po ní. Šípů sice lesklých, ale s osudem, který je vždy stejný: čas jim rozmaže obrysy od nejasnosti. Jsou na konec jako sousto nesčíslněkrát přežvýkané. Kdo není oslepen horečkou heslování, kdo je imunní proti této zaryté, tvrdošíjné a ohlupující chorobě, neztratí schopnost zaostřovat.

Nový člověk, ne řetěncí nabubřelý, omílaný a omlétý, bezduché slovo, je neodlučitelný od slušného. Je v něm obsažen. Nový člověk nespadá s nebe, nepovstal před námi jako oslnivý zázrak přes noc. Nic, co je nové, se neutrhlo z neznáma a neproletí vzduchem jako meteor. Ještě nikdy se nestalo, že by rodiče seděli v neděli večer u rodinného stolu s dítětem a v pondělí že by s nimi snídal mladý muž nebo žena. Právě tak pozvolný a širokého řečiště je přechod z mládí do stáří. Nikdo přece nechce tvrdit, že lze nad něčí hlavou zamávat proutkem, zvolat: Dost, dneškem počínaje buďtež tvé černé vlasy posypány sněhem a rovný hřbet prohnut do oblouku, amen, od této chvíle jsi starcem! Vím dobře, že napřed muselo být umění klasické, aby mohl zaznít romantismus, že musel žít Beethoven, abychom mohli mít jednou svého Smetanu, že druhé vyvěrá z prvního, ba že i vítězná revoluce francouzská měla svou předehru, své předchůdce, že muselo být mnoho horkých srdcí a mnoho mozků že muselo pracovat, mnoho myslí že muselo být řivnou prstí, mnoho duchů přípravným můstkem, než mohly být postaveny pařížské barikády.

Kdo je vlastně oním slušným člověkem? Člověkem s titulem tak skromným, nenápadným a zvuku tak jemného, že až zaniká v hřeskností potomstva a při tom tak nesrovnatelně mnohoznačným a obsažným, že do sebe pojá všechno, čím má být člověk všech věků i režimů? I když pojem slušnosti je hnětem dobou, i když mu to nebo ono půlstoletí jemnou pilkou spiluje ten nebo onen výčnělek, v jádře, ve své podstatě zůstává týž a všem lidem dobré vůle srozumitelný. Slušný člověk nemůže být — řečeno na prvního místě — nikdy tak neumělým vážným, že by mu rameno vah s papírem legitimace vyskočilo výš než rameno s drahokamem lidských hodnot. Politik si před jeho zraky nemůže vykračovat o dva tři kroky před člověkem odpovědným, nebojácným, statečným, svědomitým a před pracovníkem chvály hodné výkonnosti. Nikdy se nevydává za něco, čím skutečně není: Nemůže stát jako vášnivý lovec na věčné úhané, aby snad nepropálil spoluobčana, jenž nesdílí jeho mínění. Nevelebí ani zakrytý neďbalost a zlořád. Nezaměňuje průbojnost s bezohledností a porážejícími lektvy. Nedotýká se oči druhého, je pravidlivý a opravdový. Je čestný. Je kritický, nikoli prosáklý nenávistí. Je velkomyslný, bohatýrský i křesťanský, odkládá ohled na rozdílnost a hledí na shodu, a jestliže nastanou rozpory ve smyslech, vůli a snahách, má po ruce vzájemnou snášenlivost. Osoboditelův slušný člověk byl takový. Jaký taně na myslí Budovateli: znal hřeživost obětavosti a byl mu cizí karabáč; nosil srdce zanicené a oddané úkolu, byl i nejpodradnějším, srdce rozhořelé touhou pomáhat, všude, za všech okolností, radostně, bez pobízení, účinně.

»Nezapomínejme nikdy, že přes ony různosti stavu, vzdělání a jakkoliv se jmenují, konečně jsme všichni lidé a bratři. Buďme tedy všichni slušnými lidmi,« psal Masaryk, počítající s lidskými slabostmi. Nevyzadoval, abychom byli lidmi krásnými. Nekladl na lidi požadavky, které lze jen těžko splnit. Chtěl jenom ty, co je možné a co přestalo být jenom přechodně samozřejmé.

Jožka Golombková

Dluhy gestapa zaplatí jejich oběti?

Rusové provedli řadu praktických opatření, kterými ulehčili život všem, kteří skutky projevíli více než pouhou loyaltitu pro svůj národ a stát. Dali nejen přednostní právo na byt, ale doopravdy lepší byt; nejen slibovali náhradu škody, způsobené válkou, ale tuto škodu nahradili; nejen slibovali přednostní právo na místa ve státních službách, ale tato místa skutečně také poskytli. V případě nebezpečí budou tyto lidé znovu bojovat jako lvi a umíratí za svou vlast a národ, jelikož vědí, že jejich rodiny nezůstanou na ulici, nebudou odkázány na dobročinnost.

Účinná péče o pozůstalé, o osvobozené politické vězně a o bojovníky na barikádách a zahraniční vojáky patří k řadě opatření, která mají zabezpečit stát pro budoucnost. Tato péče je více než opevnění na hranicích. Nečista, nevěřivost, ba někdy i šikanování lidí, o kterých v téže době můžeme číst v novinách, že jsou »živým svědomím národa« a podobné lichotky, není zdravým zjevem pro národ, který chce vypestovat u svých občanů obětavost. Správně varoval ministr národní obrany generál Svoboda národ, jaké zhoubné násled-

ky pro budoucnost národa a jeho obranu bude mít i nadále zacházení s účastníky národního odboje, vojáky zahraniční armády a osvobozenými politickými vězni tak, jako dosud.

Ne lze říci, že bychom neměli dobré zákony a nařízení ve prospěch lidí, kteří se zúčastnili odboje v té nebo jiné formě. Tyto zákony provádějí však dosti často lidé, kteří kde a jak mohou sabotují nařízení vyšších instancí a ztrpčují život lidem, kteří přišli nejen o majetek, ale i o zdraví. Hromadí nové a nové překážky a s plní hodnou jiného upotřebení vyhledávají v zákonech a nařízeních takový výklad, že zákony vydané ve prospěch osvobozených politických vězňů a jiných účastníků odboje obracejí proti nim.

V revolučním kvasu, kdy staré zákony a předpisy se podivuhodně proplétají s novými, není dosaženo často koordinace těchto zákonů a dochází proto často ke groteskním případům, odporujícím zdravému rozumu. Co byste řekli dejme tomu, že osvobození političtí vězňové a jiní účastníci odboje mají zaplatit dluhy gestapa, které je věznilo a zabavilo jim veškerý majetek? Neuvěřitelné, nemožné. Berní správa má však jiné mínění. Před námi leží daňové rozkazy za rok 1943-44 na daň důchodovou a daň výdělkovou v částce několika desetitisíců. Tyto daně má zaplatit pod exekuci muž, osvobozený politický vězeň, který v letech 1943-44 byl vězňem v koncentračním táboře a neprovozoval svůj podnik, nýbrž tento podnik převzalo gestapo. A to je muž, kterému gestapo zabavilo totálně veškerý jeho majetek a který se z koncentračního tábora vrátil úplně ožebračen a s podlomným zdravím a kterému ani dodnes skoro nic z jeho majetku nebylo vráceno, mimo zálohu. Ke cti gestapa, má-li vůbec nějakou, je nutno říci, že když převzalo veškerá aktiva podniku postiženého, převzalo také pasíva a uveřejnilo ve všech vedoucích novinách, že veškeré prohládky vůči podniku internovaného, mají být do určitého termínu přiblíženy u likvidátora tohoto podniku, který je vyrovná. To učinili všichni věřitelé, až na jistou berní správu, která pěkně počkala dva roky na květnový převrat, aby mile překvapila našeho muže provedením náhle exekuce a zabavila mu poslední tisícovku, připravenou na živobytí.

Marně dokazoval nešťastník, že berní správě nedluhuje nic, neboť v roce 1943 a 1944 nebyl majitelem podniku (těž podle zákona) on, nýbrž gestapo, které konečně bylo ochotno zaplatit podnikové dluhy, a že není povinen jako osvobozený politický vězeň platit dluhy gestapa. Vše bylo marné. Exekutor suše poznamenal, že plní jen rozkazy berního úřadu a klidně si schoval do aktovky poslední peníze postiženého.

Dejme tomu: byl to omyl. Ale již po dva roky podává tento muž petice, žádosti, odvolání, podpisuje protokoly, avšak nad jeho hlavou stále visí hrozba exekuce.

Referent berní správy prohlásil asi toto: nebyli jsme povinni sledovat vyhlášky v novinách o likvidaci podniků gestapem (gestapo však zabavení podniku oznámilo berní správě, o čemž je v účetních knihách poznámka) a o převzetí dluhů gestapem. Konečně gestapo již není a od něho něc nemůžeme vzít, ale vy jste se vrátil z koncentráku a daně musíte zaplatit. Stát potřebuje peníze a na nikom jiném tyto daně nemůžeme vymáhati, než na vás.

Marně dokazoval muž, že nejen nic nedluhuje státu, nýbrž že sám má nárok na náhradu milionové válečné škody, a marně nabízel, že je ochoten zaplatit, když to již musí být, i dluhy gestapa, při konečném vyúčtování škod.

Ale berní správa ani na toto řešení nechce přistoupit, neboť se nesmějí kompenzovat daně náhradou za válečné škody.

Když stát nemůže splnit své sliby, týkající se náhrady válečných škod, nebylo by dobře, kdyby ministerstvo financí dalo svým výkonným orgánům přesné instrukce, aby alespoň odepsali nesprávně předepsané daně?

— nů

Spi, Havličku!

V ÚNS byl projednáván vládní návrh zákona o postavení redaktorů a Svazu novinářů. V debatě řada řečníků se dovolávala odkazu Havličkova. Vzal jsem si proto Havličku, vy spisy a pročítal je znovu, abych si osvěžil v paměti všechny zásady, pro něž se tento největší náš novinář uměl tak statečně bit.

Po událostech červnových r. 1848 napsal K. H. B.:

»I když se jinému vašemu spoluobčanu bezpráví děje, pamatujte mu se ozvat; pomyslete si: dnes mně, zejtra tobě; nebuďte jako ty ovce, které, když jednu z nich vlk odnášel, nic si nevšímalý a ještě se radovaly, že jinou vzal. Poznenáhla ale i na ně řada přišla, a vlk celé stádo pohltil. Tak nemá pořádný občan nikdy žádně bezpráví okolo sebe

trpěti, nýbrž všichni společně musíte vždy každému bezprávi se podrobili: jenom tím docílíte toho, že všichni zastrášení budou, kteří bezpráví obmýšlejí.»

V N. N. z 30. srpna 1848 napsal:

»Stojím na tom, že není více hlavních rozdílů ve věllkém politickém smýšlení než dva, totiž jedna strana p o c t i v ý c h a rozumných, druhá nepoctivých a nerozumných lidí. Poctiví jsou ti, kteří se drží zásady: co nechceš sám trpěti, nečti jinému.«

V článku »Statečnost politická«.

— Ze jsou vůbec lidé beze všeho mravního charakteru, kteří vždy jen s tou stranou drží, která vyhrává, kteří se tedy i vloni beze všeho přesvědčení a bez mravního pudu k liberální straně přidali, domýšlejíce se, že musejí zvítězit a že pak při tom i oni uloví leccjaký výnosný ouřádek nebo něco tomu podobného: o tom všem jakožto věci příliš sprostě, obyčejně a mizerně nechceme ani slov šířiti. Takoví lidé budou dnes sloužit absolutní vládě za denuncianty a za tiřice, a zejtra, kdyby se věci obrátily, budou své nejpoctivější spoleťobčány věšet na lucerny a připravovat pod guillotinu, vždy ale budou vyhledávat beze vší svědomitosti jen svého špinavého zisku.«

V článku »Rovnoprávnost« v N. N. ze 17. října 1849:

»My vycházíme z té zásady, že řádný svobody a práva milovný občan každé své i sebe nepatrnější politické právo všemožně hájíti má, a že jest povinnost jeho ozývati se bez veliké světské bázně proti každému bezprávi.« J. R.

Poslanec, který nesouhlasí

Tak nazval 1. dubna parlamentní referent Svobodných novin jeden odstavec svého referátu ze živnostensko-obchodního výboru směrný, kde se projednával vládní návrh zákona o zabezpečení snížených cen. Čtenáři se z tohoto odstavce dověděli, že se poslanec Sajal otevřeně vyjádřil proti navrhovaným opatřením a dodal, že toto je jen jeho vlastní o d ů v o d n ě n ý názor, který ovšem není m i n ě n ě m sociálně demokratické strany, jejímž je poslancem. — Podle nezaručených informací se poslanec Sajal také nezúčastnil hlasování o snížení cen v plenu směrný. — Tuto příhodu zaznamenalo ze stranických deníků jen Rudé právo, které psalo o »torpedování vládní činnosti, kdežto ostatní noviny včetně Práva lidu nechaly tuto věc bez povšimnutí.

Ať už budoucnost odpoví na obavy poslance Sajala jakkoliv, jedna věc je jistá a stojí za to, aby se náležitě zdůraznila: toto byl první zřejmý případ v našem nynějším parlamentě, kdy se poslanec nebál kritizovat veřejně nejen vládu, ale i svou vlastní stranu, která pro vládní návrh hlasovala. Je to první důkaz, že se naši poslanci chtějí řídit 22. paragrafem Hlavy druhé naší ústavy, kde se členům Národního shromáždění příkazuje, aby svůj mandát vykonávali osobně a nepřijímali od nikoho příkazů. Snad tento příklad Sajalův připomene i ostatním poslancům, že jsou výhradně zástupci lidu, jehož vůle a názor přece jen nepodléhá tak častým a prudkým změnám, jako taktiky a hesla politických stran. Jiří Jeř

Jak nás poznamenala?

Pozpěťme se sami sebe, jak nás, abychom mluvili s básníkem, poznamenala druhá světová válka a německá okupace mravně a povahově, a s jakými jízvami a šrámy na svých charakterech a morálních hodnotách vrátili jsme se z cesty do hlubin noci.

1. Zůstala v nás podezřívavá nedůvěra člověka k člověku, vlastnost, která je jinak příznačným rysem poddaných všech států policejních. Jsme svobodnými občany a přemnozí z nás se dodnes bojí mluvit nahlas o všech veřejných. Bojí se mluvit nahlas, ale nebojí se šuškat. Máme zase znovu demokracii, ale nemáme stále ještě demokracii, jak nám vytýkal už Masaryk. A máme jich méně, než jsme jich měli za první republiky.

2. Zůstala v přemnohých z nás nedůvěra a neláska k úřadům, především nedůvěra k úředním zprávám a sdělením všeho druhu. Navykli jsme představit, že všechny úřady lžou, poněvadž jsme za války slyšeli práškovsky lhát tolik nejvýznamnějších úředních míst. Jaká odpovědnost našeho úředního zpravodajství, jaká odpovědnost všech našich oficiůů, jaká odpovědnost našeho rozhlasu, jaká nutnost říkat lidu jen a jen pravdu, přejeme-li si upřímně, aby se důvěra v úřady vrátila.

3. V tolika a tolika případech viděli jsme za okupace

moc vítězit nad právem. Jaký div, že velmi četní naši občané i dnes ještě se domnívají, že moc nad právem zvítězí vždycky. Jedni jsou z této představy zoufalí, druzí mají z ní radost a stavějí na ní své kariéry. Jak je třeba dnes a denně přesvědčovat lidi na konkrétních případech, že třebaž boží mlýny mlely někdy i pomalu, moc nad právem nikdy nezvítězí a že právo a hodnoty mravní jsou víc než pohrůžka bodáky nebo uliči.

4. Mravní zákoník mnohého z nás byl válkou a okupací zle porušen. Mnohým se tak zalíbilo chodit v maskách, že ztratili vlastní tvář. Přechetní lidé nevědí nebo nechtějí vědět, co je to čestnost, poctivost, spravedlnost. Farizejská přetvářka a pochlebnické licoměrnictví nejsou považovány za necnost, lidí, kteří se, tak říkajíc, vyznají v tlačenici.

5. Mluví a píše se o nutnosti odgermanisování až třebaž do těch německých příjmení. Ale na druhé straně do některých typicky německých vlastností se mnozí přímo zamilovali, každá generalisace je nespravedlivá, ale jsou a zejména byli národní správci, kteří i vystupováním i pojetím svého národního správcovství jsou vzornými obřisky německých Treuhänderů. Byli čeští lidé, kterým se zalíbilo vzpurné německé násilnictví až do těch důtek a bykoveů, a nelze, bohužel, popřít přesmutnou skutečnost, že se našli i čeští lidé, kteří imitovali i zlověstné gestapo. Co by byl téměř zjevům říkal Masaryk? A nerekl by někteří mocipáni i o jeho kritice, že je to kritika zločinná a vlastizrádná, jako to vykřikují o těch, kdo pranýřovali přesně zjištěné zjevy českého gestapismu?

6. Válka a okupace poznamenaly celou soustavou přestrasnění. Stále se někteří lidé něčeho obávají, stále si říkají: Co kdyby... Tyto strachy vyhnaly mnohé lidi z veřejného života, ale ne lidi nejhorší. Tyto strachy brání přednostům úřadů a ředitelům průmyslových závodů poroučet a řídit. Těchto strachů se musíme zbavit, poněvadž nás okrádají o pracovní klid a znemožňují nasadit ono pracovní tempo, které je, už v zájmu dvouletky, žádoucí. Dřve se strachem a ustrašenectvím, ať žije občanská odvaha a kuráž! Lidé si musejí znovu navýkat brát na sebe odpovědnost za své počiny a nepřesouvat odpovědnost na druhého.

7. Okupace nás všechny pudově nutila k stádnosti. Snažili jsme se nelížit se jeden od druhého a právě v splnutí s davem nenápadně přečkat válku. K této taktice vedl přirozený pud sebezáchovy a touto taktikou se řídily všechny společenské třídy i stavy. Kdo tvrdí něco jiného, dává si klapky na oči a nevidí věci, jak byly. Ale s touto stádností bychom daleko nedošli. Jsme národ, u něhož jsou sociologické podmínky pro syntesu socialismu s individualismem. Pokusme se o ni, o cestu speciálně československou, a abychom mohli jít touto cestou, zbavujme se postupně všeho, čím nás německá okupace poznamenala. Je toho víc, než si myslíme, a teprve budoucí historik nám to jednou vyličí s přesvědčivou průkazností. Jiří Z h o r

Zlatá střední cesta?

Hovoří se o zlaté střední cestě. Říká se, že je pohodlná. Zkuste jít zlatou střední cestou a poznáte, že se něco změnilo, že už neplatí, že je pohodlná. Zejména to poznáte, když se pokusíte jít zlatou střední cestou a hovořit při tom s různými lidmi o různých politických otázkách.

Zkuste jen — na příklad — hovořit o KSČ! Poznate, že musíte buď odmítat nebo souhlasit; pokusíte-li se jít zlatou střední cestou, dostane se vám mnoho ran z levé i pravé strany. Pokuste se jen trochu vysvětlit a pochopit něco z vývoje této strany, abychom poznali, proč je taková, jaká je. Pokuste se přimout z této strany, co je na ní dobré a odmítat, co je na ní špatné. Půjde se vám velmi špatně na zlaté střední cestě, neboť bude nesouhlasit komunisti i nekomunisti. Tak je to — jiný případ — s ÚRO. Zkuste vysvětlit význam jednotného odborového hnutí a při tom odmítat z ÚRO vše, co tuto jednotu tak důležitou a nutnou maří. Nepechodíte, neboť lidé chtějí, aby ÚRO bylo odmítáno nebo aby bylo přijímáno tak, jak je. Zkuste hovořit o mládeži. Lidé chtějí slyšet, že je špatná nebo že je tak dobrá, jako nikdy dříve nebývalo. Ale nepochodíte, budete-li se dívat na mládež tak, jaká je, uznáte-li, že v mládeži je mnoho dobrých lidí, že mládež je v lecčems lepší, než bývaly předchozí generace, že ovšem na mnohých z ní se pevně uchytila nečistota z války, z proktorátu a z poválečné nejasnosti. Podobně je nutno tvrdit, že SČM je skvělý nebo že nestojí za nic. Nepochodí ten, kdo půjde zlatou střední cestou a bude vidět dobré, co SČM udělal,

kdo uznává význam jediné organizace mládeže, kdo však vidí, že SČM nedovedl najít poměr ke všem politickým stranám a proudům, a že nedovedl podchytit mládež, která žije mimo jakýkoliv uvědomělý, organizovaný život. A což teprve ten, kdo by chtěl jít zlatou střední cestou mezi východníkem a západníkem, kdo by chtěl ne rozsuzovat a posuzovat, ale vidět, co je dobré a užitečné uznávat na té neb oné straně! Ne. Zde lidé žádají: buď přijmou nebo odmítnou? Buď chválit nebo odsuzovat. Buď se se vším ztotožnit, nebo vše odmítat. Což není ani pravdivé ani prospěšné!

Ne, zlatá cesta v těchto a mnohých věcech není pohodlná. Lidé chtějí vidět buď světlo nebo stín. Chtějí vše vidět jednoduše. Chtějí nadšeně souhlasit nebo rozhorleně odmítat. Lidé, kteří chtějí vidět vše, věci, lidi, události, vývoj realisticky, kteří chtějí vše poznávat, tak, jak to ve skutečnosti je, nemají cestu tak pohodlnou, jako ti, kteří vše vidí černě nebo bíle. Ale na této nepohodlné cestě není pro ně svět a život šedivý (tedy ani černý ani bílý); je bohatší o mnoho odstínů a barev. Je bohatší hledáním složitosti, vnitřní závislosti a skutečného života lidí a lidstva. J snad trochu trpký mezi lidmi, kteří chtějí jednoduše, kteří chtějí ostrá světla a ostré stíny, kteří nekriticky přijímají a stejně nekriticky odmítají. Ale i této trpkosti je možno přijít na chuť. Je básnička o českém vínu, která z počátku chutná trpce. Neplatí tedy vždy, že střední cesta je pohodlná. Jakož nikdy nebyla pohodlná cesta realistů. A nebude pohodlná ani cesta těch, kteří přemýšlejí o socialistickém realismu. V. G.

Člověk

Člověk jde do úřadu. Jaro je nějak nezvyklé; na protější straně se na jaro připravují modřiny; tráva na straně něco chce a člověk neví, co tráva chce. Spinavý sníh taje a pod ním je jaro. Člověk jde do úřadu radostněji než kdy jindy. Ale v tramvaji už není příroda. V tramvaji jsou lidé. Na jednom konci už začala hádka. A v hádce někdo někomu řekl člověče, což neměl říkat, neboť to bylo slovo, které přililo oleje do ohně. I bylo slyšet tramvaji: »pro vás nejsem žádný člověk«. A tramvaj se neviditelně rozdělila ve dva světy; jeden se snad divil, proč se lidé mezi sebou tak hádají; druhý vzrušeně čekal na pokračování hádky, která vzplanula tím, že jeden člověk řekl druhému: člověče. Ale nedočkali se, neboť mezi průvodními v tramvajích je mnoho těch, kteří i ve službě jsou lidmi a vzkypěnou hádku zažehnal svou radou: »když ho to uráží, tak mu říkejte jinak, třeba — pane sekční šéfe«. A tramvaj se nějak uklidnila a sjednotila na klidném úsměvu.

A člověk jel tramvaji dál a přemýšlel o mnohých věcech. O tom, že humanita, nějaký lepší a jasnější vztah mezi lidmi souvisí konec konců s člověkem. Že to u člověka nějak musí začít. U toho člověka, jehož jméno, označení, zde, v tramvaji je považováno za urážku. I vzpomíná člověk na Jindřicha Hofeříšho. Každému říkal: pane šéfe, Buh ví proč. Snad proto, že každý v této zemi touží po nějakém titulu. A když už má někdo nějaký titul, zase na tom není dobře, neboť lidé jsou závistiví. Už dávno, dávno není sekční šéf tím, co býval kdysi v mocnářství, které už léta není. Ale lidská závist je stále stejná. A nevymluvíš, že i sekční šéfové jsou lidé, že jsou jako druzí, že to konec konců není tak veliký blahobyt, jak si kdo představuje, že jsou lidé, kteří k daleko lepšímu příšli daleko pohodlněji; nevymluvíš, že mezi sekčními šéfy jsou lidé jako jiné, dobří i nedobří, že najdeš mizery zřízení a krásné lidi mezi sekčními šéfy, že konec konců titul nedělá člověka. I toho člověka, pro kterého mohla být v tramvaji velká hádka. V tramvaji je klid. Lidé čtou noviny. A pozorují navzájem, co kdo čte. A tramvaj — nehledíme-li k těm, kteří nečtou nic — se nějak rozdělila na několik dílů podle toho, co kdo čte. Neboť ty noviny jsou každé od jiné politické strany. A člověk vzpomíná na léta, kdy jeho dítě slyšelo slovo: člověk. Bylo malé, ale už ne tak malé, aby nevycítilo, že se to slovo vztahuje na ně. Že i ono je člověkem. Nuže: nechť táta vyloží, co to znamená. Co je to člověk? Co to znamená být člověkem? Co dělá dítě, co má dělat dítě, když je člověkem? Když mu druhý začíná tak říkat? Táta nevzpomíná, co tehdy říkal. Děti odrostly, studují. Čtou hovory, čtou bajky a povídky. A táta se vrací otázka — co je člověk? Co má dělat člověk? Ten člověk, který byl uražen, když mu druhý člověk řekl: člověče? Humanita? Nějak to souvisí s člověkem. Být člověkem. Ale to slovo bylo poníženo také na urážku. Z čehož je vidět, kolik práce bude potřeba, aby toto slovo znělo slavně, lidsky, jako velký cíl i když — prosť. Jako jaro deroucí se proti i hlavně ze země. V. G.

Líbit se a nelíbit

Demokracie chce vládnout se souhlasem lidu. Nejdůležitějším nástrojem demokracie jsou politické strany. A tu se počíná jedna z nesnází demokracie: každá ze stran se snaží, aby s ní souhlasilo co nejvíce lidí, aby co nejvíce jich projevilo tento souhlas při volbách. Což vede k tomu, že politické strany se snaží co nejvíce se líbit. To je přirozené. Ale také je přirozené, že demokracie — zejména po válce — stojí před množstvím úkolů právě tak nutných jako nelibivých. I demokracie má mnoho kyselých jablíček, do kterých musí kousnout. Čím se do toho pustí později, tím je a bude huře. Jistě nový systém hospodářské a sociální demokracie položil nové a dobré základy; ale nutno rozmlouvat lidem, čekají-li blahobyt, vysokou životní úroveň v nekrátké době. To vše nepříjde hned a nepříjde samo. K tomu bude potřeba hodně práce a hodně odříkání. Kdo si uvědomí desítky a sta miliard, kterými jsou odhadnuty ztráty, způsobené vládou nacistů, kdo si uvědomí, že příští blahobyt nelze vybudovat z ničeho, ale jen z práce, z práce lépe organizované, lépe vedené, ten zároveň pozná, že nás čeká ještě mnoho práce a odříkání, než se dostaneme aspoň trochu tam, kde bychom chtěli být. Bude potřeba lidem připomínat jejich dobré úmysly z války, kdy si umiňovali, že budou spokojeni při kousku chleba, při trošce bramborů, jen když zmizí za nacistické, to německé násilnictví. Bude nutno lidi vychovávat k tomu, že budeme musít dělat mnohé věci, které jsou nepopulární.

A tuto výchovnou práci by na sebe měly vzít politické strany. Měly by jí usnadňenu tím, že tvoří dohromady Národní frontu, pospolitost, která je spojuje nebo má spojoval. Je jedním z úkolů Národní fronty, aby našla způsob, jak by všechny její strany nesly skutečně stejnou odpovědnost za tvrdá opatření, která jsou nutná; i způsob, jakým by Národní fronta, t. j. všechny její strany plně přejímaly odpovědnost za opatření, na kterých se dohodnou a aby při tom našla způsob, jak by se uvnitř Národní fronty uplatnila kritika, upřímná, poctivá, neagitační. Je to těžké: vládnout i kritizovat, ale při dobré vůli je to možné.

Je v povaze každé strany, že se vyhýbá věcem nepopulárním. Zdá se však, že strany podceňují vcelku svoje stránky a lidi. Je totiž možno — a na to často zapominají — s nimi mluvit docela upřímně. Český člověk si potpří na řeči, které hezky šumí. Ale je vcelku realista a snese pravdu. Zatlaska řečníkovi, jehož řeč mu příjemně hučí kolem uší. Ale přijme také klidně a se souhlasem i projev koleníka, který zcela věcně, bez vyláček poví, jak to ve skutečnosti vypadá. A jistě mnoho řečníků ze schůzí řekne: tak jest. Nebourili, nedělali z těch druhých vyvrhele, nemalovali lidem ráj, který nás čeká, nepotloukali ty druhé, řekl to tak, jak to podle jejich soudu je. A hle: posluchači to klidně vyslechli. Ba někdy řekli, že by se tak mělo mluvit vůbec. Závěr: není potřeba se chtít líbit voličům za každou cenu. S většinou straníků je možno hovořit klidně, věcně, střizlivě. V. G.

Národní fronta, nebo bloky?

Všichni naši vedoucí politikové, všichni zástupci stran Národní fronty mluví k veřejnosti o nutnosti udržení národní jednoty v rámci Národní fronty. Všichni vidí ještě před sebou ten rozdrobený politický život ve 20 a více stranách před Mnichovem, a žádný nechce navrát k těmto minulým dobám. Vítají dnešní změny a zdá se jim, že stranický život i v dnešní konstelaci je opět trochu přepjatý. Myšlenka národní jednoty — v rámci Národní fronty — bez jakéhokoliv totalitního zabarvení, je největším odkazem všech našich politických zkušeností z nedávné doby, je politickým odkazem zahraničního a domácího odboje druhé světové války. Dnešní Národní fronta dostala také ještě uprostřed válečného dění svůj program, který nazýváme košickými. Dnešní budovatelský program je velmi dobrým pokračováním této programové tradice a je opět v dnešním složení programem celé Národní fronty. Budeme tuto národní jednotu ještě dlouho potřebovat. Ale jsme dnes bohužel svědky — hlavně při posledních volbách do fakultních spolků, — že místo jednoty nastupuje nová cesta, cesta bloků levých a pravých. Právě v řadách studentstva by nové naše cesty, po zkušenostech 17. listopadu 1939, měly být akceptovány a nastoupena cesta jako vzor pro celý národ. Cesta bloků není schůdnou cestou pro náš národ. Vypadá to tak, jako by mnoho našich lidí se dosti nepoučilo. Vždyť zkušenosti nedávno nabyté ještě v nás žijí a ti, kteří dnes vedou v našem veřejném životě, třeba malý fakultní spolek, musí

z těchto poučení čerpat. Nesmíme býti v malých věcech velcí, a ve velkých příliš malí. Nebráti v úvahu ta největší poučení, která se této generaci dostala, bylo by politickým hazardérstvím, které si nemůže dovoliti student, budoucí člen vedoucí vrstvy národní. Příkazem pro nás všechny zůstává smelost své řady v Národní frontě a s budovatelským úsilím bojovat o splnění ideálů předcházejících generací. Mnoho příslušníků těchto generací by bylo potěšeno, při odsunu Němců z českých zemí, při zjednodušení našeho politického a hospodářského života a jistě by dnešní generaci doporučovali jednu nejcennější věc: jednotu národa.

K. D.

politika

Cornelius

Dvě svobody

Kdykoli dosavad byla ve světě řeč o svobodě, nezdálo se být valného sporu, co by to slovo mělo znamenati. Byla vcelku jednota v tom, že míra občanských svobod je měrou vyspělosti národa. Ze občanova vůle žítí svobodně se zrodila vždy a všude, jakmile jeho lidská osobnost dospěla vrcholných poloh rozvoje. Ze svoboda občanova se nerozumí sama sebou, že je výsledkem předlouného vývoje, jimž se lidstvo v přívalu katastrof bralo na své cestě vpřed. Ze vítězství svobody v tomto boji je jedním z velikých vítězství lidského ducha.

Jsou však věci, které nasvědčují tomu, jako by po jedinou všechnen kolem pojmu svobody pevně skloubený okruh pojmů, představ a citů, měl býti rozvrácen. Znovu je uvedeno ve spor, co se jednou provždy zdálo pevným výtežkem vývoje. Je-li toto stav věcí, nezdá se zbytečno přihlídnout k němu několika poznámkami.

Volaje po svobodě, vzepřel se občan absolutistickému státu. Šlo o to, vyloučiti libovůli držitelů moci. To byla negativní stránka cíle. Positivně šlo o to, aby byl nastolen režim vypočitatelnosti počinů moci. Je to režim panství zákona. Občan chtěl býti svobodem natolik, aby neměl povinnosti býti poslušen ničeho, než zákonů, které si sám dal. Z nedůvěry ke státu vydobývá si občan konečně pevnou a rozlehlou oblast sebeurčení. Čím méně vlády v některých věcech, tím větší je občanova svoboda.

Pojem svobody má takto východisko v negaci. Je to svoboda »od něčeho«. Z toho však neplyne, že, vyloučiv libovůli nositelů moci, otevírá pojem ten dveře libovůli občanově. Zůstává stále pořádacím principem společnosti, tudíž řádem a opakem libovůle. Není to ochranný park pro loupeživé vlky. Je to řád, který prostupuje společnost ve všech jejích vztazích. Ovládá nejenom občanův vztah ke státní moci, vytyčuje moci té meze. Výsledek je dvojitý řád vztahů, ovládaných vzájemným napětím. V poměru občanově ke státu se projevuje v obranné posici občanově, v poměru občanů navzájem v tvořivém soutěžení. Celek se udržuje v rovnováze nepřetržitou syntésou protikladů.

Je to typ otevřené společnosti. Jejím základem je svobodná osobnost, vědomá své hodnoty a rozvíjející se v sledování vlastního štěstí. Meze sebeurčení nalezá v sebeurčení ostatních. Státní moc zřizuje soustavu zábran a záruk, aby teut meze, samy v sobě nedostí pevné, v této oblasti neustálého neklidu, byly upevněny. Vzniká svobodná společnost svobodných lidí.

Toto je duchový odkaz posledních století a tak při něm dosavad setrvává větší část společností kulturních národů, spatřující v něm naplnění a záruku důstojnosti člověka v řádu stvoření. Buďte je toto svobodou, nebo svobody není.

Naproti tomu se pozvedly hlasy, že svoboda takto

myslená není nic než libovůle a zmatek boje. Ze pravou svobodou je svoboda »k něčemu«, nikoli volnost každého, vytvářeti po vlastní vůli svůj vlastní svět, nýbrž volnost míti účast na některém nadosobním dění, které se samo v sobě rozvíjí bez ohledu na souhlas či nesouhlas občanův. Občan, vklíněn neodlučně v celek, se stává předmětem dění, neseného celkem. Vše se nabízí občanu za cenu, že podřídí své cíle cílům celku, jenž se stává nositelem i jeho vlastního osudu. Není občanova sebeurčení. Základní posice občanova je podřizení celku. Jeho účast je pasivním přijímáním. Je to účast jakožto služba. Podrobení je úplně, jakmile je odnata i sama možnost volby službu přijmout či nic. To, co je uloženo za povinnost a co je dovoleno, splývá v jedno. Svoboda se mění ve svůj opak, v povinnost.

Je to služba dogmatu, do něhož vstoupilo absolutno. Je jediný myslitelný vztah občanův k absolutnu, stav věřícího k předmětu víry. Z víry plyne pokora, z pokory poslušnost. Poslušnost se stává nejvyšší občanskou ctností. Leč je možno, že občana zachvátí nepokoj. Přidejme tedy k ctnosti dávku strachu. Zřídme instituce, které šíří strach, nahlédajíc do nitra občanova a pátrajíc po stínech pochyb. Stvořme nového člověka. Učinme zařízení technicky dokonalé, aby vytvářela jednotné odličky nových duší. Myšlení nechť je obstaráno a občanu dodáno v posvátných knihách a vyhlášováno bez ustání mocnými hesly.

Jsou jenom dvě barvy, které je občanova dovoleno zřítí. Bílá a černá. Jsou jenom dvě dvojice citů, jež je občanova dovoleno míti: láska a nenávisť a nenávisť a láska. Tváře všech nechť hledí v mystickém zanícení jedním směrem, oči všech nechť zřítí jediný cíl, myslí všech nechť planou jediným nadšením pro velikou věc. Nechť život plyne ve věčném opojení.

Všechna bývalá složitost života leží pojednou v troskách, již nebudí nenávisti a strachu těch, jimž byla příliš složitá. Vše je prosté, heslo dá na všechno odpověď. Každý je povolán ke všemu. Nikdo nechť nehledí stranou v zamyšlení. Neboť ty, občane, jsi pouhým zdáním, co v pravdě jest, jsme my, společenství, a ty jsi jenom jedním z přemnoha. Tvá velikost je v tom, že my jsme velcí.

Kněží sepíší posvátné knihy, aby bylo zvěstováno, co je pravda. Neboť každý vítr roznáší jiné učení. Budiž proto zabráněn vstup větru. Občanu budiž dodán obraz světa, který jest mu zřítí. Dlužno býti na stráž, aby v skrytu nedoutnalo zlo pochybností. Neboť přes všechno, co velikého bylo učiněno, není nikdy přemíra jistoty, že opět se neozve starý pokřik lidství, volání po tom, co zvali svobodnou.

Je jenom ještě jedna otázka. Lze či nelze-li svobodu občanova v tom pojetí, jak o ní tuto byla řeč, nazvati také ještě svobodou. Odpověď může sotva býti pochybná, má-li pojmu svobody býti zachován vůbec nějaký smysl, navazující na ustálené představy převážné části společenství kulturních národů. Něco jiného je, zdali ve sporu o tom, co svoboda je a co není, je také možno podati důkaz pravdy. Zajisté nelze se dovolati ničeho, co by poskytovalo záruku, že objektivní pravda bude vyhledána. Než tomu je tak ve věcech mravnosti a politiky vůbec. O tom, co v těchto věcech je pravda, rozhoduje nakonec to, co Pascal nazval logikou srdce. Tím však se již odpoutáváme od rozumového myšlení. Jsme mimo oblast důkazů pravdy. Vstupujeme na půdu citu. Obtíž je v tom, že jednotlivec se může odpovědi na toto všechno vyhnouti, že však nemůže se jí vyhnouti národ ve svém celku. Jeho logikou srdce bude jeho oddanost hodnotám, které vytvářely jeho minulost. Je to rozpočtení na samou podstatu národního bytí. Nebude sporu mezi vážnými lidmi, zdali národ, jehož duchová podstata ze sebe vydala humanitní ideál svobody, se má či nemá odvrátiti od této základny svého duchového bytí. Mají národy tolik svobody, kolik si zaslouží.

Dr F. Havlíček

Slepí diplomati

Pane redaktore,

dovoľte mi několik poznámek k článku »Slepí diplomati« v Dnešku dne 30. dubna.

O slepých diplomatech jsem slyšával během své skoro třicetileté zahraniční služby často, nikdy jsem se však nemohl řádně dopátrat, kdo to ti slepí diplomati jsou. Takřka vždy tak byli nazýváni ti, kteří byli vlastně indolentní, nebo nedostí inteligentní, politicky netalentovaní, povrchní, málo vzdělání.

Proto, když jsem viděl v Dnešku článek od Waltera Tschuppika, spisovatele v zahraničních věcech tak zběhlého, doufal jsem, že budu o slepotě diplomatů řádně poučen, máje ovšem za to, že — hledě k názvu článku — věc ta bude v něm analysována. Bohužel jsem v něm však nějakou, alespoň přibližnou definici slepých diplomatů nenalezl, nýbrž pouze tři krátké zmínky, z nichž lze usuzovat, které diplomaty Tschuppik pokládá za slepé.

Podle první zmínky považuje za slepé ty, jimž jsou sice přípravy k důležitému nebo sensačnímu kroku známy, kteří však v jeho sjednání prostě nevěří. Konkrétně jedná článek o moskevském paktu s Německem o neútočení z 23. srpna 1939, a jako důkaz svého tvrzení, že přípravy k tomuto paktu o neútočení byly zástupcům západních mocností v Berlíně a několika zahraničním úřadům dávno známy, cituje řadu depeší z francouzské Žluté knihy, uveřejněné po vypuknutí války. Jsou to vesměs telegramy zaslané francouzskému ministerstvu zahraničí úředníky francouzské zahraniční služby.

Za »známé«, má-li ovšem slovo to míti nějaký přesnější smysl, lze pokládati pouze to, co je bezpečně zjištěno i prověřeno jako skutečnost a pravda. Objektívni, všeobecně platná pravda, kterou nelze vyvrátiti. Jinak jde o dohady, možnosti, větší nebo menší pravděpodobnosti, což vše nemůže býti považováno za »známé« a pravdu. Nemají-li však informace cenu bezpečné hodnověrnosti, nemůže, ba nesmí jim odpovědná vláda a její zahraniční ministr věřit, a tím méně mohou na jich podkladě jednat. To by mohlo býti nebezpečné, a při nejmenším bláhové. (Toto pravím zásadně a všeobecně, ne snad na omluvu Bonneta.)

Ze by byly bývaly přípravy k moskevskému paktu v tomto smyslu známy z depeší v článku citovaných, tvrditi však nelze. Pokud jde o první depeši, obsahující informaci francouzského vyslance v Sofii, nemohu si též vysvětlit, jak je možno v článku říci, že vyslanec ten prohlásil, že se Německo a Rusko znova o Polsko rozdělí, kdežto text vyslančova telegramu zněl: »V rozmluvě, kterou jsem měl s ministerským předsedou Kiosseivanovem, prohlásil tento, že nepovažuje za nemožné, že se Německo a Rusko dohodnou. Taková dohoda byla vždy vysněným ideálem německého generálního štábu. V takovém případě by došlo k čtvrtému dělení Polska, a Německo by mohlo dále mocně postupovat na východ.«

Tedy francouzský vyslanec v Sofii neprohlásil vůbec nic, nýbrž bulharský ministerský předseda prohlásil, že nepovažuje za nemožné, že se Rusko a Německo dohodnou atd. Právě-li se však v informaci, že se něco nepovažuje za nemožné, nemůže jí zahraniční ministr pokládati za bezpečnou, (nýbrž za spíše nebezpečnou), aniž lze od něho očekávat, že jí uvěří. Mimo to — a to je v diplomatické službě nadmíru důležité — na př. francouzský zahraniční ministr nemůže vždy uznávati bulharského premiéra za bezpečný pramen pro to, co se děje mezi Berlínem a Moskvou, zvláště podává-li se z věci samé, že přípravy ty jsou povahy přísne důvěrné, ne-li více. V takovém případě nelze vyčítat zahraničnímu ministru slepotu, a to tím méně, pokud šlo o přípravy paktu o neútočení. V citované depeši nebylo totiž o paktu o neútočení ani náznaku, nýbrž pouze zmínka o nemožné dohodě mezi Ruskem a Německem, ale specifikované jako dohoda o čtvrtém dělení Polska. A že dokonce pakt o neútočení vůbec míněn býti nemohl, dokazuje poslední věta depeše, že by v případě dohody mohlo Německo mocně dále postupovat na východ. Kdyby byla rusko-německá dohoda míněna jako pakt o neútočení, pak by Německo právě na východ postupovat nemohlo. Depeše tedy rusko-německý pakt o neútočení přímo vylučovala.

Avšak nejen v této, nýbrž v žádné z 12 citovaných tele-

gramů až na jeden (viz níže), není ani slůvka o paktu o neútočení, nýbrž je v nich pouze řeč o rozdělení Polska, nad to řeč velmi neurčitá a hypotetická, jako »může se stát« a pod. Po té stránce je zajímavý na př. velvyslancův telegram č. 4: »Zamýšlí Hitler změnit svou taktiku? (Upozornuji na otazník.) »Domnívám se« (franc. velvyslanec nepraví na př. vím, aniž uvádí nějakých, tím méně prokazatelných, faktů na podporu své domněnky), »podle toho, co zde slyším« (od koho? neb alespoň z jak cenného pramene?), »že se nyní hraje s Rusy proti Varšavě.« Depeše č. 5: »V posledních hodinách zde kolují pověsti, že Německo učinilo Rusku návrhy na nové dělení Polska.« Kterýkoli zahraniční ministr, jenž obdrží informaci o »pověstech, které zde kolují«, nemůže jí považovati za zpravu, která by mu otevřela oči. Pověsti, zvláště v rozvířených dobách, koluje spousta, a to i vymyšlených, skreslených, odporujících si atd.

Vůbec lze ze všech telegramů franc. velvyslance a jeho zástupce z Berlína usoudit, že neměli kdykoli před 23. srpnem, a tím méně dávno před podepsáním, o přípravách k paktu o neútočení ani potuchy. Jinak by se byli o nich zmínil, a to výslovně. Bonnet tedy od nich o paktu vůbec informován nebyl. A zda byly přípravy ty »dávno známy« jiným zástupcům západních mocností v Berlíně a několika vládám na Západě, z dokumentů v článku citovaných nikterak nevyplývá, ač se tak v článku tvrdí. V depeši č. 7 stojí, že se Hitler dotazoval Keitela a von Brauchitsche, zda se může Německo za daných okolností pustit do války, jakož i že oba generálové prohlásili, že vše závisí na tom, zda Rusko zůstane neutrální. A dále, ač depeše říká, že se ve Wilhelmstrasse domnívají, že Hitlerovo rozhodnutí závisí na podepsání anglo-ruského paktu, opět v ní není ani zmínka o rusko-německém paktu o neútočení. Ze německý generální štáb žádal bezpečnost na východních hranicích, vědělo se již několik let před válkou. Avšak bezpečnost tu žádati od Hitlera a obdržeti ji od Sovětů jsou věci zcela různé. Rovněž tak něco jiného je takový jednostranný požadavek německého generálního štábu a dvoustranné přípravy k sjednání paktu.

Zpráva od francouzského generálního konsula v Hamburku z 4. června je jediná, která se zmiňuje o chystaném paktu o neútočení. Nehledě však k tomu, že zahraniční ministerstva obyčejně nepřisuzují valné důležitosti politickým zprávám konsulární služby (ač často neprávem), a že v deseti depeších franc. velvyslancetví v Berlíně, aniž nejspíše ve zprávách ostatních francouzských zastupitelských úřadů, nebylo o přípravách k paktu nic referováno, je tato informace hodně neurčitá a nespolehlivá. (V hamburských obchodních kruzích se proslychá.)

Rozborem dokumentů, uveřejněných v Tschuppikově článku, chci pouze říci, že dokumenty ty nedokazují, že přípravy k paktu byly známy, a že jim (kterýkoli) zahraniční ministr musel věřit, nebo dokonce byl slepý, když jim neuvěřil.

Ovšem že i po obdržení takovýchto depeší každý zahraniční úřad měl usilovně pátrat, kolik je na zprávách pravdy. Zda Quai d'Orsay nařídilo pátrání, není z dokumentů patrné. Jestliže tak neučinilo, pak však nepokládám za správné vysvětlení, že mu přípravy k paktu byly sice známy, ale zprávám o nich prostě nevěřilo, nýbrž že se vůbec Bonnet nechtěl stavěti v cestu plánu na dělení Polska. Pokud pak jde o hamburskou depeši, té asi skutečně nechtěl věřit z důvodů shora uvedených, což ovšem byla buď úžasná lehkomyšlnost nebo cynismus, anebo ještě něco horšího a vysvětlitelnějšího. Nebo věřil v Hitlerovu nesmiřitelnost se Sověty. To však je jiná kapitola.

V Dokumentu č. 13 z 23. listopadu 1938, zprávě velvyslance Coulondra, se dočítáme, jak ho Führer velmi roztomile přijal, že mu Coulondre řekl, jak je francouzský národ Hitlerovi vděčen za to, že Mnichovem zachránil mír, že Francouzové pokládají mnichovskou politiku za politiku usmíření a ptají se, není-li možno touto cestou dojít ke konečnému usmíření Francie s Německem pro všechny časy. Není tedy asi omylem tvrdit, že francouzská vláda a Bonnet považovali tehdy politiku usmíření za jediné možnou a správnou. Ale pak lze i soudit, že by se nebyli rozpakovali svoliti k rozdělení Polska, jako se nerozpakovali věnovat naše Sudety Německu. Byli by rozdělení Polska hájili jako další blahodárnou záchranu míru a další krok k věčnému usmíření Francie s Německem. Nelze dále přezírat, vykládají-li se depeše, citované v Tschuppikově článku, že Bonnet smluvil po Mnichově francouzsko-německé přátelství, a že Cou-

londre referoval Bonnetovi již 15. prosince 1938 o tom, že nacisti spatřují v této smlouvě zajištění Německa proti Západu, kdyby se jednalo o uskutečnění plánu na Východě, a že Německo zamýšlí zřít Velkou Ukrajinu, podmanit si Rumunsko a Polsko, zkrátka učinit Rusko bezmocným. Mám vůbec za to, že proti těmto plánům Německa proti Rusku, Polsku a Rumunsku neučinil a nechtěl podnikat Bonnet ničeho, a že ho též nechala chladným depeše ze Sofie v prosinci 1938, že by Německo po čtvrtém dělení Polska mohlo dále mocně postupovat na východ.

A z toho všeho se dá dedukovat, že, ač mu depeše v Tschuppikově článku uvedené samy o sobě jasně vidět neumožnily, Bonnet nebyl slepý, nýbrž informace o chystaném dělení Polska a pak chystaném tažení proti Rusku mu politicky vyhovovaly, nebyly-li mu dokonce vítány.

Podle druhé Tschuppikovy zmínky jsou slepí diplomati ti, kteří neznají ani část nejdůležitějších dokumentů.

Tu jde o jeden z nejvažnějších problémů zahraniční politiky: Zda a jak dalece lze získávat ne zveřejněné nebo více méně známé informace, t. j. informace důvěrné a tajné. Těžkosti a často nemožnost řešiti tento problém (z čehož občas povstávají velká mezinárodní překvapení a světové sensace), a nebezpečí zkompromitování nejen sebe, nýbrž i stát, který diplomat zastupuje, si veřejnost a kritikové diplomatů uvědomují jen velmi zřídka.

Vezměme dokumenty, citované v Tschuppikově článku: Šlo o šifrované telegramy, zaslané franc. zahraničnímu ministerstvu, o tajné dokumenty, jež znala jen hrstka spolehlivých a osvědčeně mlčenlivých úředníků v Paříži a v zastupitelských úřadech, které je odeslaly. Byly nadto uloženy pod deseti zámků. Jak si měli opatřiti jich znalost diplomati, pověření v Paříži nebo v Berlíně? Doporučuji každému, kdo po této stránce diplomaty kritikuje, by o této otázce přemýšlel, a vyloučil ovšem nejen veškeré trestní činy, nýbrž i veškerá provinění proti elementárním pravidlům slušnosti, mezinárodního styku a vztahů, povinné loyálnosti vůči vládě, u níž je diplomat pověřen atd.

Kdyby se diplomaté všech zemí jen na všech mezinárodně důležitých místech snažili získavati, a to nutně takřka za každou cenu, znalost nejdůležitějších dokumentů, by tak předešli kritiku, že jsou slepí, pak by zavládly v diplomatických stycích a životě prapodivné zvyky, a svět by nejspíše nevycházel z mezinárodních skandálů. Veřejnost se mýlně takřka šmahem domnívá, že diplomati jsou vlastně vyzvědači. Tím nechci říci, že není po celém světě vyzvědačství — špionáže a contrašpionáže — mnoho, snad až tuze mnoho. Tou se však zabývají jiní lidé, a diplomaté se jí musí, často podle přísných instrukcí, úzkostlivě vyhýbat. Jinak by si jistě dříve nebo později zle spálili prsty. (Což se někdy stane, veřejnost se však o tom nedovídá.) Po světě pobíhají lidé, žijící z nezkušených nebo naivních diplomatů, kteří se snaží získavati znalost dokumentů, jsouc vskak po té stránce diletanty, koupí dokumenty falešně (které ovšem zní více méně, nebo hodně pravděpodobně). Tohle natropilo v mezinárodním životě mnoho neplech i neštěstí. Takovito snažívi diplomati bývají též obětmi nebo nevědomý nástroji mezinárodních intrik.

Velmi často se přezírá, že vedle povinnosti býti informován, na výsost důležité úkoly diplomata jsou na př. udržovat co nejlepší poměr svého státu ke státům ostatním, nejen předcházeti jakékoli frikke nebo konflikty, nýbrž vztahy zlepšovat, hájiti politické, hospodářské a jiné zájmy svého státu a jeho příslušníků atd. Ovšem, že diplomati, zvláště na vysokých místech, mají býti velmi dobře informováni jak o vnitřní, tak mezinárodní situaci státu, t. j. znáti situaci státu, u něhož jsou pověřeni, jakož i býti pokud možno informováni o politice a úmyslech jeho vlády.

Znáti a dobře interpretovati vnitřní a mezinárodní situaci státu a vlády je úkol velmi těžký. Úkol ten je lehčí, je-li diplomat pověřen u vlády sprátené nebo spojenecké, neboť se pak dovídá o důležitých věcech přímo z příslušných vládních míst. Avšak více méně všude, je-li považován za diplomata diskretního a spolehlivého, a má-li dobrou posici osobní, společenskou a pod., bývá mu nemálo řečeno i z jiných míst, než zahraničné politických, a i z vrstev politických, hospodářských, finančních, kulturních atd. — To vše však ještě nestačí, nemá-li politického i jiného nutného nadání, nekombinuje-li správně, nedovede-li rozpoznati správné informace nebo sdělení od nesprávných, a neumí-li si slo-

žiti různé informace systematicky v obraz, odpovídající skutečnosti.

Mám za to, že může býti slepým, a bývá slepý i diplomat, jenž zná i mnoho z nejdůležitějších dokumentů. Neboť znalost ta nestačí ke správnému a bezpečnému posuzování situace a též ne ke správnému odhadu jejího příštího vývoje, ač jim ovšem může značně napomáhat.

V dějinách byli premiérové a zahraniční ministři, kteří znali veškeré důležité dokumenty, věřili jim, ale přes to byli slepí a způsobili svému státu a světu nesmírná utrpení a nenahraditelné škody.

Za třetí jsou podle Tschuppika slepí ti diplomati, kteří »se nechali svěsti city a tím tvořili falešné předpoklady«.

K tomu bych podotkl, že záleží předně na tom, jakého druhu ty city jsou. Kdyby na př. diplomati na nejvyšších místech, a reprezentující státy, které rozhodují o osudech světa, byli vedeni city ethickými, jako láskou k člověku, city humanitními, schopenhauerovským soucitem, jen a jen čestností a pod., světu by se dařilo dobře, a hrůzných katastrof by nebylo. Ze slepoty by rozhodně viněni býti nemohli.

Veřejnost se dále nezřídka domnívá (ovšem ex post), že diplomaté a státníci byli svedeni city a stali se slepými, kdežto ve skutečnosti si diplomati utvořili nesprávné názory a přesvědčení o tom, co je a co vyžaduje zájem jejich státu, co je možné a nemožné, zkrátka co je dobrá politika. Takoví lidé, i nejlepší vůle, mohou též způsobiti mnoho zla. Jde prostě o omyly, a těm jsou vystaveni všichni lidé, i lidé velkých vlastností intelektuálních a mravních. Rousseau napsal, že největší omyly jsou vyhrazeny největším geniům.

Doufejme, že Osud nám v budoucnu připraví takových velkých omylů velkých lidí co nejméně.

národní hospodář

Dr Ant. Dvořák

Neúměrnost státního rozpočtu

S radostí čteme zprávy, že parlamentní kontrolní a úsporná komise pouští se již plným tempem do práce. Je toho velice zapotřebí, neboť již uplynuly téměř 3 měsíce státního hospodaření bez její součinnosti, ač nafouklost rozpočtu a státní zájem volají po radikálních zásazích úsporné komise do rozpočtových položek. Čím později by parlamentní kontrolní a úsporná komise do rozpočtového hospodářství zasáhla, tím menší úspěch by v tomto roce její práce měla, protože by zatím bylo již provedeno mnoho výdajů, které by mohly odpadnouti, aniž by tím byl státní zájem nějak poškozen.

Náš státní rozpočet na rok 1947 je neúměrně vysoký. To vysvitne nejlépe, srovnáme-li jej s rozpočty první republiky. Ale i za první republiky, zvláště v letech 1921 až 1924, býval státní rozpočet také neúměrně vysoký. To však způsobily především mimořádné výdaje na opatření přechodné poválečné doby, dále příděly samo-správným svazkům, úrokování a úmor velkého státního dluhu, mimořádně vysoký rozpočet státních drah, který tehdy byl prelimitován jako výdaj vlastní státní správy a nikoli ve skupině státních podniků; dále k tomuto zvýšení přispěl i rozpočet národní obrany, neboť se tvořila a vyzbrojovala nová armáda. Ponecháme-li stranou tyto mimořádně vysoké výdaje zmíněných resortů v tehdejších státních rozpočtech, vidíme, že rozpočty ostatních resortů nebyly ani v letech 1921 až 1924 tak přemrštěny, ač nelze o nich tvrdit, že byly úsporné. Právě nehospodárnost tehdejších rozpočtů první republiky zavdala podnět ke zřízení parlamentní úsporné komise, která se pak starala o to, aby státními penězi nebylo plýtváno.

Úhrny státních rozpočtů I. skupiny, t. j. vlastní státní správy, činily za první republiky tyto částky:

V roce 1919 celkem 8.615,345.792 Kč. V tom bylo na válečná opatření prelimitováno 3.413,368.606 K.

V roce 1920 činil rozpočet celkem 10.416,175.920 Kčs. V tom bylo na opatření přechodné poválečné doby počítáno s 2.579,910.000 Kč.

V r. 1921 činil úhrn rozpočtových výdajů již 13.841,738,127 Kč. V tom činil rozpočet ministerstva železnic 3.423,554.500 Kč, rozpočet ministerstva národní obrany 2.336,910.110 Kč, přiděly samosprávným svazkům 180,220.000 Kč, a opatření přechodné poválečné doby již jen 361,073.000 Kč.

V roce 1922 stoupl státní rozpočet na 19,812,960.479 Kč. V tom rozpočet ministerstva železnic činil již 4.660,257.600 Kč, rozpočet národní obrany 3.108,846.222 Kč, státní dluh 2.079,169.448 Kč, a přiděly samosprávným svazkům 1.207,229.000 Kč.

V roce 1923 činil státní rozpočet 19.371,030.639 Kč. V tom rozpočet ministerstva železnic činil 4.206,081.040 Kč, rozpočet národní obrany 2.775,137.132 Kč, přiděly samosprávným svazkům 1.030,053.000 Kč, a státní dluh 2.790,225.194 Kč.

V roce 1924 poklesl státní rozpočet na 16.993,976.905 Kč. V tom bylo, preliminováno pro ministerstvo železnic 4.174,517.870 Kč, pro ministerstvo národní obrany 2.299,973.630 Kč, na přiděly samosprávným svazkům 798,257.000 Kč, a na repatriaci čs. příslušníků 110,000.000 Kč.

V roce 1925 byl státní rozpočet radikálně sražen na 9.573,585.801 Kč.

V roce 1926 činil státní rozpočet	10.070,271.410 Kč,
v roce 1927 celkem	9.703,505.151 Kč,
v roce 1928 celkem	9.536,073.544 Kč,
v roce 1929 celkem	9.354,116.274 Kč,
v roce 1930 celkem	9.366,904.736 Kč,
v roce 1931 celkem	9.838,525.200 Kč,
v roce 1932 celkem	9.318,708.600 Kč,
v roce 1933 celkem	8.632,537.770 Kč,
v roce 1934 celkem	7.789,565.720 Kč,
v roce 1935 celkem	7.983,298.400 Kč,
v roce 1936 celkem	8.032,195.900 Kč,
v roce 1937 celkem	8.453,742.960 Kč,
v roce 1938 celkem	10.117,423.500 Kč.

Zde již bylo pamatováno na zvýšené potřeby obrany státu částkou 2.098,024.000 Kč.

Tedy za poslední normální rozpočet první republiky lze pokládati rozpočet z roku 1937, který činil 8.453,742.960 Kč.

Srovnáme-li s tím náš státní rozpočet na rok 1947, který činí 76.304,993.000 Kčs, poznáme neúměrnost nynějšího našeho rozpočtu.

Při tom dlužno uvážit, že první republika měla o více než 3 miliony, tedy o více než 20 proc. obyvatelů více, a že k ní patřila Podkarpatská Rus, tedy země chudá, první světovou válkou zle postižená, která vyžadovala velké finanční oběti a také je dostala. To všechno dnes odpadlo. Přesto máme více než devateronásobně vysoký rozpočet, ač trojnásobně zdražení cen by připouštělo nejvýše trojnásobek.

Studujme-li rozpočet podrobněji, vidíme, že mnoho důležitých výdajů nedosahuje ani trojnásobku rozpočtových položek z let před druhou světovou válkou. Tak na př. odpočívání a zaopatřovací platy činily v roce 1937 celkem 1.004,396.400 Kč; v roce 1947 činí 2.530,767.000 Kčs. Je platy státních zaměstnanců a zvláště učitelů nebyly zvýšeny průměrně ani na dvojnásobek platů před druhou světovou válkou a že platy státních lékařů v nemocnicích jsou zpravidla nižší než platy posluhovačů v těchto nemocnicích, je všeobecně známo. Bylo o tom již častěji psáno a žádná náprava se posud nestala.

Jestliže tedy mnohé důležité položky v rozpočtu na rok 1947 nestoupily na trojnásobek položek z roku 1937, pak z toho plyne, že jiné rozpočtové položky byly tím nepřiměřeněji zvýšeny, že v mnohých resortech se penězi nehospodárně plýtvá, že v mnohých oborech státní správy je skutečně luxus a úsporná komise bude muset radikálně zakročovat, bude-li chtít čestně splnit svoje poslání.

Ovšem, mnohé výdaje budou se vymykati její kompetenci, budou spíše záviseti na tom, jak nová ústava upraví některé ústavní poměry u nás. Uvažme jen, že máme pět náměstků předsedy vlády, ccz za stíněných hospo-

dárských poměrů je skutečným luxusem. Za první republiky funkci náměstků předsedy vlády vykonávali jednotliví resortní ministři v pořadí, určeném usnesením vlády. Na každého z těchto náměstků a jeho sekretariát je v rozpočtu pamatováno částkou 1,700.000 Kčs, tedy na pět náměstků dohromady 8,500.000 Kčs.

V roce 1937 jsme měli jedno ministerstvo pro průmysl, obchod a živnosti. Jeho rozpočet tehdy činil 42,672.300 Kč. V roce 1947 máme zvláštní ministerstvo průmyslu, jehož rozpočet činí 394,595.000 Kčs.

Kromě toho máme zvláštní ministerstvo vnitřního obchodu, jehož rozpočet činí 108,006.000 Kčs. Dále máme ještě ministerstvo zahraničního obchodu s rozpočtem 159,906.000 Kčs, tedy dohromady pro průmysl a obchod preliminujeme dnes 662,507.000 Kčs, proti 42,672.300 Kč z roku 1937, tedy více než patnáctkrát více.

Dále máme zvláštní ministerstvo informací s rozpočtem 344,500.000 Kčs. V roce 1937 tyto úkoly obstarávalo předsednictvo ministerské rady, ministerstvo školství a ministerstvo pošt s malými rozpočtovými položkami.

Dnes máme ministerstvo zemědělství s rozpočtem 1,495,784.000 Kčs a kromě toho ministerstvo výživy s rozpočtem 878,155.000 Kčs, tedy dohromady 2,373,939.000 Kčs.

V roce 1937 měli jsme pro tyto úkoly jen ministerstvo zemědělství s rozpočtem 199,172.700 Kč.

V roce 1947 máme ještě některé ústavní zvláštnosti, jako jsou Slovenská národní rada, její předsednictvo a Sbor povereníkov, na něž je v rozpočtu pro rok 1947 preliminováno dohromady přes 616 milionů Kčs. Tyto výdaje, jsme-li a budeme-li dva státy federativní, patří by příště do rozpočtu Slovenska; jsme-li jednotným státem, jsou neúměrným luxusem, zvláště když máme některé resortní ministry, kteří jsou Slováky, a kromě toho máme státní tajemníky Slováky, z nichž na každého je preliminováno 357.000 Kčs. Ale i tito státní tajemníci by mohli při trochu více vzájemné důvěry Slováků k Čechům také odpadnouti, zvláště když máme a jistě vždy budeme mítí přiměřený počet Slováků jako resortních ministrů ve vládě. I při největším našem zájmu o hospodářský, politický a kulturní rozkvět Slovenska a při upřímné lásce ke Slovákům musíme všechna takováto opatření ústavní, prozrazující zřejmou nedůvěru k Čechům, pokládati za neudržitelný luxus.

Kromě těchto opatření je v mnohých rozpočtových položkách jednotlivých resortů pamatováno přiměřenými částkami i na potřeby Slovenska.

Ale i četné položky v rozpočtech jednotlivých ministerstev, určené pouze pro české země, bude lze přiměřeně snížit, aniž tím zájem státní v přítomnosti nebo budoucnosti bude nějak poškozen.

Ve vnitřní státní správě českých zemí máme také mnoho zbytečných úřadů a institucí. Takové zbytečné úřady konají zpravidla zbytečnou práci nebo se pletou do práce jiným potřebným úřadům, tím jim ztěžují práci a zdržují je, vyvolávají spory o kompetenci a komplikace a tak jejich existence, která sama o sobě jest již zlem, plodí ještě další zlo jiné, i mimo svůj okruh působnosti. Psalo se již mnoho o takových zbytečných institucích, jako jsou různé distribuční instituce a zařízení, které jen uměle udržují drahotu, vyvolávají zbytečné agendy, jen aby se pokud možno nejdéle udržely při životě prací zdánlivě potřebnou. Psalo se též o nepřiměřeném počtu inspektorů, zvláště pro lidovou výchovu a lidové knihovnictví. V těchto a podobných směrech najde úsporná komise vděčné pole působnosti.

Země Česká, ač prožívá těžké hospodářské poměry a trpí stejnou drahotou jako náš stát, omezila své rozpočtové výdaje na rok 1947 na dvojnásobek úhrnné částky předválečné.

Také jiné státy snaží se uvést svůj rozpočet do rovnováhy, tedy stanovit výdaje tak vysoko, aby mohly

býti kryty očekávanými příjmy. Tak na př. Polsko, které více trpělo válkou než ČSR, přes které se dvakrát převalila krutá válka, jehož území je skoro celé hrozně zpustošeno a které muselo provést přesídlení mnoha milionů lidí, má již na rok 1947 rozpočet aktivní. Podle novinářských zpráv byly v Polsku rozpočtové výdaje na rok 1947 stanoveny částkou 174.401.000.000 zlotých, a jsou kryty očekávanými příjmy ve výši 185.513.000.000 zlotých. Investic bude za 85 miliard zlotých. Platí-li se za 100 zl. v polských bankovkách 16.50 Kčs, pak jest viděti, jak v Polsku opatrně rozpočtují, když svoje výdaje omezí na 174 miliard, t. j. v čs. korunách asi jedna šestina, tedy okrouhle 29 miliard Kčs. Polsko je státem mnohem větším než ČSR jak co do rozlohy, tak co do počtu obyvatelstva a má odstraniti mnohem větší válečné škody.

Uvážíme-li, že u nás ceny stouply průměrně na trojnásobek a budou klesati, a že mnohé velké rozpočtové výdaje nebyly zvýšeny na trojnásobek, a že, jak shora bylo naznačeno, mnohé rozpočtové výdaje jsou neúnosným luxusem, že odpadla celá pětina obyvatelstva a část státního území — pak dospějeme k závěru, že pro rok 1947 by byl přiměřený rozpočet výdajů vlastní státní správy asi kolem 20 až 25 miliard Kčs, i když se bere zřetel na četné nové úkoly sociální, kulturní a hospodářské. Tím by přes 50 miliard z tohoto rozpočtu mohlo být ušetřeno. Tak by odpadl celý rozpočtový schodek, který činí skoro 28 miliard. Kromě toho dalo by se pro dvouletku ušetřiti nejméně 22 miliard, zvláště uvážíme-li, že příjmy jsou preliminovány velice opatrně a ve skutečnosti budou vyšší.

Má tedy parlamentní kontrolní a úsporná komise velikou práci před sebou. Přáním každého Čechoslováka, který to s naší republikou dobře myslí, jistě jest, aby se jí tento úkol plně zdařil a aby pomohla zabezpečiti provedení naší dvouletky.

doba a lidé

Michal Mareš

Masky a voňavky již nepomohou!

Po uveřejnění případu českokamenického veřejnost, možno říci, užasla překvapením. Je mi líto, že musím konstatovati, že Kamenice je pouhou ukázkou. Jak naše veřejnost a značná část tisku reagovala nebo jak jiná část publicistiky nereagovala, je dostatečně známo. Mimo jiné bylo řečeno, že operují sensacemi... V takových temnotách tedy má býti udržován náš pravdychtivý lid, že trochu prudší záblesk pravdy již vede k ustrnutí překvapením? Nemohu si pomoci a je mi smutno i líto, že bojovníci za pravdu musejí třeba i s cejchem sencechtivosti pokračovati na cestě k skutečné svobodě a demokracii, tedy dosavadní cestou! Ukazovati nejen, jací jsme byli a jací jsme, ale jací již býti nemáme. K tomu je tedy třeba bezohledně ukazovati, kde pod šminkou a pudrem je maskery skryta ohavná, nelidská tvář. Pach hniloby nelze trvale překonávati uměním politických parfumeristů. Nic naplat, jednoho dne musejí býti hnis, vředy a zhoubné choroby odstraněny operátory a desinfektory. A hle, již se zvedá a teprve ještě zvedne pokřik a oblužující lamentování fariseů, především ono stálé až k nechutenství opakované nařikání: co propánaboha tomu řekne cizina? Nebo stejně odporne povídání o poškozování dvouletky, či o zvedání hlavy reakce. Tedy především o nás cizina ví bez jakýchkoli pochyb více než třeba některé naše úřady.

Jak reagovaly úřady na kamenický případ? Tak tak, nemile dotčeny a jako by to byl jediný trapný případ.

Jak reagoval parlament? Nepřilíš. Zachvěl se svého času svět, když bylo ublíženo jedinému člověku, židovskému setníkovi francouzské armády Dreyfusovi. Povstal největší francouzský spisovatel a vykřikl do celého světa své ohromující: Žaluji, J'acusse... A náš syndikát spisovatelů má třináct set členů, a i když nemáme snad mezi sebou jediného muže formátu Zolova, máme autory, jejichž jméno jest již dostatečně známo za hranicemi našeho státu. A z těchto mistrů kultury, jak si rádi říkají, nepovstal dosud jediný, který by zvedl svůj významný hlas, aby zavolal do ticha: Slyš národe český, co se vše dělo tvým jménem! Žádej na základě svých demokracií zaručených ti práv pravdu, třeba zdrcující pravdu, ale takovou, která by učinila konec všemu barbarství, jež se přizpůsobilo jako mimikri lidové demokracii, k nepoznání chráněno tiskem, úřady, organizacemi a svazy s tolika revolučními a svobodářskými názvisky. Mlčí akademické úřady, mlčí kdekdo. Jediný paprsek světla jsou ony hlasy mládeže, která se ozvala, oně mládeže, která v době protektorátu živořila a tápala a která si nyní pracně hledá svou cestu bez dobrovtivých otců a moudrých vůdců a má cenu patrně jen jako volební materiál. Mlčí advokáti, v jejichž zásuvkách se kupí strašlivé doklady o vlčí svobodě, a mlčí advokátní komora. Kdo však již promluvil, byla část tisku, a kdo promlouvá, to jest lid sám. Vidíme to ze stohů dopisů a z procesí ponižených a uražených, docházejících do redakce.

Dvouletce může jen prospěti, když u nás bude jasno a čisto, uklizeno v naší domácnosti. A je-li boj za pravdu a reakcionářstvím, tedy jsem reakcionář, vy květnoví revolucionáři! Národ náš, pravdymilovný a pro spravedlnost žijící má dobrý sluch, aby vylíhl, co nezní správně a co jest uspávající melodií.

Každý novinář, který se dá do boje za spravedlnost, volnost, rovnost a bratrství, pozná v záplavě docházejících přípisů pravý stav věci. Utajovaných zločinů je až po krk a napáchaných křivd na lidech nevinných právě tak. Povinností novináře je postavit pravdu na pevné základy. Je jasné, i při nejlepší vůli novinářové a při jeho poměrně dosud osamocenosti, při nedostatku papíru, při neustávajících proudech intervencí a návrhů (k tomu ještě žaloby), že v záplavě všech těchto křivd, stížností, nářků, ponižení, utrpení, není nic jiného možné, než sotva zpracovati a uveřejniti jediný případ ze sta. Těch zbývajících devadesát devět musí míti pocit odstrčenosti, opominutí nebo zapomenutí. Ale při nejlepší vůli to jinak nejde. I tak každý z nás, kdo má co činiti s důvěrou trpících, musí říci, že klesáme pod tíhou cizích bolestí.

Dávno již znají novináři pravý stav věci, ale, vázání stejně jako poslanci NF stranickou disciplinou, mlčí, nebo jen opatrnicky zadutají. A při tom již dávno znají jména vesnic a měst, sokoloven a táborů, věznic a samot, hřbitovů a sklepů, kde se odehrály jiné Kamenice. Doufám, že úřady promluví samy a nedají vésti boj několika novinářům. Seznam smutných míst je jistě znám parlamentním kruhům. Ne-li, jest jim k dispozici. Bude tento náznak ignorován?

Emil Krejčí

Sekyra a duše

Slyšte vypravování 58letého bývalého štábního rotmistra Antonína Nerada, muže, který zachovával věrnost své vlasti rakousko-uherské, své vlasti československé a své vlasti nacisticko-protektorátní. Je to vypravování hrozné. Hrozné tam, kde český člověk, který se dal dobrovolně najmout jako katův pacholek v pankrácké sekýrárně, odhaluje strašlivou práci na běžícím pásu nacistické justice, hroznější ještě tam, kde jeho ospravedlnění odhaluje hlubiny lidské duše.

Při jedné mé důvěrné rozmluvě s úředníkem německého soudu, Praha II., Bilkem, byla v březnu 1944 řeč také o popravách. Já jsem vyslovil přání, že bych se rád jednou podíval na takovou popravu. Bilek mi řekl: »Když chceš, tak takovou popravu můžeš vidět«. A tak se stalo, že mě jednoho dne poslal k nějakému Weisovi, bytem v Praze I., Dlouhá tř. 14, a řekl, že když jsem si přál vidět popravu guillotinou, že mne ten Weis uvede na Pankrác a tam že uvidím. Odebral jsem se k Weisovi na uvedenou adresu. Weis mne uvítal slovy: »Vy jdete od Bilkka, že ano?« Rekl dále, že budu mít příležitost vidět popravu. Dále mně řekl, zda bych byl ochoten stát se jeho pomocníkem při popravách, což jsem také přislíbil. Napsal si moji adresu a rozešlí jsme se. Asi za týden přišel Weis do mého bytu, a vyzval mne, abych s ním šel na Pankrác, že se budou konat popravy. Šel jsem s Weisem na Pankrác, kde mně odvedl přímo do popravčího sálu. Popravčí sál se skládal ze tří místnosti. V první byla soudní síň, kde se odsouzenému předčítal rozsudek smrti. Ve druhé síni byla umístěna guillotina a v třetí místnosti se dávaly mrtvoly popravených do připravených rakev. Popravčím mistrem byl Alois Weis, který pocházel z Mnichova. Jeho pomocníci byli: Jan Kreuz ze Suchdolu u Českých Budějovic, Robert Tiefer z Českých Budějovic, švagr Weise jménem Schweiger a moje osoba.

Při popravách byly přítomny tyto osoby: soudce, zapisovatel, zástupce strany NSDAP a soudní lékař. Jejich jména nezrám. Při popravě pomáhali popravčímu mistru jen dva pomocníci a to Kreuz a Tiefer. Já a Schweiger jsme odklízali šaty popravených.

Popravy se prováděly následujícím způsobem:

Ráno v šest hodin byl odsouzeným přečten rozsudek a poprava byla vykonána odpoledne ve čtyři hodiny. Přesně ve tři hodiny odpoledne se dostavili do popravčí síně soudce, zapisovatel, zástupce strany NSDAP a soudní lékař, jakož i my. Ve 3.55 hod. odpoledne byly odsouzeným dány ještě v kobkách řetízky na ruce a svázaný na záda. Přesně ve čtyři hodiny odpoledne se počalo s popravou. Žádná poprava nesměla trvat déle nežli patnáct vteřin včetně úklidu popravčího sálu. Odsouzený byl přiveden dozorcem vězňů před soudce, který ho ihned odevzdal popravčímu mistru. Rozsudek byl odsouzenému přečten již ráno v šest hodin. Popravčí mistr a dva pomocníci odvedli vězně do popravčí síně. Podotýkám, že odsouzení byli popraveni ve spodním prádle, které bylo po provedené popravě svezeno. Ženy byly taktéž přivedeny k popravám pouze ve spodním prádle.

V popravčím sále byl odsouzený položen na guillotinu a zlomkem vteřiny mu byla uřata hlava. Tělo zůstalo na lavičce guillotiny a hlava popraveného padla do připraveného koše, připevněného na guillotinu. S rukou mrtvoly byly sejmuty řetízky a tělo a hlava položeny do připravené rakeve, která byla naplněna pilinami. Rakev byla uzavřena a odnesena do třetí místnosti.

Po každé popravě byla vpuštěna do popravčího sálu dvěma proudy voda, která očistila guillotinu a sál od krve. Rakeve popravených byly veče odvezeny neznámo kam. Kdo je odvezl, také mně není známo.

Při každé popravě stál člen strany NSDAP s hodinkami v ruce a počítal vteřiny jednotlivých poprav. Jakmile poprava trvala déle než třináct vteřin, ihned na to upozornil a nabádal k urychlení prací. Některé popravy byly provedeny za devět vteřin. Žádná poprava netrvala déle než patnáct vteřin. Popravy se konaly jen tehdy, bylo-li nejméně osm odsouzených. Pokud se pamatuji, bylo za jedno odpoledne popraveno osmáct osob. Jména popravených jsme se nedozvěděli, vědějí je pouze Weis.

Odsouzení byli před popravou umístěni po čtyřech v jedné kobce, která sousedila s popravčí síní. Jednotlivě byli přiváděni k popravě. Viděl jsem, že ačkoliv odsouzeným byl již ráno přečten rozsudek, byli až do poslední chvíle dobré nálady. Před popravou mohl každý ještě napsat dopis rodině nebo pozůstalým.

Pomocníkem popravčího mistra Weise jsem byl od 15. března 1944 až do 15. dubna 1945. Byl jsem přítomen a fungoval jsem jako pomocník asi při osmdesáti až sto popravách. Dne 3. května 1945 jsem se byl podívat do popravčího sálu a v ten den tam ještě guillotina stála. Za každou popravu jsem obdržel 300 korun, to jest za každou jednotlivou osobu. Z uvedeného počtu popravených bylo asi deset žen.

Jak jsem již uvedl, byl jsem pomocníkem popravčího mistra Weise. Ten vždy převzal odsouzeného od soudce a odvedl společně s pomocníky Tieferem a Kreuzem na guillotinu. Kreuz a Tiefer položili odsouzeného na lavičku guillotiny. Kreuz stál na pravé straně lavičky a Tiefer na levé. Hlava od-

souzeného byla umístěna v otvoru guillotiny, takže se odsouzený nemohl již pohnouti. Popravčí mistr Weis stál u spouště nože. Jakmile Weis zpozoroval, že odsouzený je správně umístěn na guillotinu, spustil nůž, který vážil asi 60 kg, takže rázem uřal hlavu odsouzeného. V tom okamžiku stáhl Tiefer spodní prádlo z mrtvoly, Weis odepnul řetízky s rukou mrtvoly a Kreuz přitáhl připravenou rakev, do které společně s Tieferem stáhl mrtvolu s lavičky guillotiny a Kreuz zároveň položil hlavu mrtvoly k tělu. Já a Schweiger odnesli jsme rakev do třetího sálu, Kreuz vytočil nůž guillotiny na původní místo, Weis se přesvědčil, zda je správně umístěn a pak odcházeli pro další odsouzence. Já a Schweiger jsme čistili zbytky krve na noži a na podlaze dvěma proudy vody z hadic.

Nesnažil jsem se ve svém přiznání nikoho krýt ani nic zatajit, nechtěl jsem nikomu nespravedlivě ublížit, a slibuji, že jestli se ještě na další podrobnosti ze své činnosti dodatečně upamatují, že ochotně budu o nich vypovídat.

Ospravedlnění

V žádném směru necítím se vinen. Rodiče, ačkoliv chudí, starali se o mne a mé sourozence poctivě a nabádali nás k plnění občanských povinností. Z toho vysvitá, že jsem do dnešního dne nebyl trestán. Ať jsem pracoval kdekoliv, v soukromé službě, ve službě vojenské nebo i ve sportu, vždy ve prospěch celku. Jsem vychován podle starého rakouského řádu respektovat státní ústavu, podle čehož jsem se také řídil. V rakouské armádě jsem rovněž trestán nebyl, ba naopak, dosáhl jsem nejvyšší hodnosti. Svou přísahu a vojenskou čest jsem dodržel a vlast svou nikdy nezradil. Po rozpadnutí rakouského státu musel jsem se vžít do jiných poměrů. Ihned po převratu sloužil jsem po dobu dvou let u vojenské policie jako revírní inspektor. V této službě jsem seznal, že zákony platí jen pro někoho. Jakmile byl námi přistižen malý člověk, byl ihned vzat do vazby. Když to byl člověk z nějaké politické strany anebo z vyšších politických nebo společenských kruhů, byli jsme za to pokáráni, když jsme chtěli proti těmto zakročiti. Mohu na přání uvést několik případů. Po rozpuštění vojenské policie byl jsem přidělen MNO v Praze. Již při příchodu jako starý voják musel jsem se hlásit civilní osobě a její první otázkou bylo, ke které politické straně patřím. Odpověděl jsem, že k žádné a tím jsem si ublížil. Rekl jsem, že voják musí být strážcem zákona a ne politické strany. Za tento výrok byl jsem za trest dán do spisovny, kde jsem hltal prach ze starých spisů. Tento způsob jednání mně nepotěšil, ale zarazil. Za nějakou dobu jsem poznal tolik bahna a korupce, že kdyby to byl národ věděl, tak nedal na armádu ani haléře. Přesto konal jsem svoji službu věrně a poctivě, neměl jsem žádných nepřijemností, a byl jsem mezi referenty oblíben.

Zákony jsem respektoval. V době mobilisace 1938 chtěl jsem ukázat, jak se chová pravý voják. Bohužel, k tomu nedošlo, konce není třeba líčit. Pomýšlel jsem na odchod do výslužby, ale vydržel jsem sloužit až do roku 1940. Jelikož jsme byli západními mocnostmi zrazeni, rozhodl jsem se vstoupit do říšské armády a bojovat proti západu a jejímu kapitálu. Nedošlo však k tomu. Aniž bych po příchodu Němců mnoho uvažoval, rozhodl jsem se pracovat. Přijal jsem místo jako zahradnický pomocník. Ostatní naříkali, že budou propuštěni a hledali kdejaké protekce z dob bývalého režimu, jen aby se udrželi v úřadech a nemusili své teplé místečko vyměňovat za manuální práci. To však u mne nebylo. Žádnému jsem ve svém životě neublížil, poslouchal jsem byl zvyklý, takže jsem se do mého dalšího života nebál. Byl jsem spokojen — Když jsem byl vlákán do služeb gestapa, nebyl jsem si toho vědom, co z toho může vzejít a napomyslil jsem nikdy na to, že se v mém stáří ocitnu v kriminále.

Na základě všeobecné světové politiky jsem za poctivost odloučen od rodiny, pykám za pachatele, kteří dnes sedí v teple a radují se ze svého úspěchu. Byl a zůstal jsem člověkem, který má stát na stráž a který má zabránovat ubližování druhým. Byl jsem si vždy vědom, že ten člověk, který se nechce smířit s dočasnými zákony a předpisy, bude trestán. V mém případě toho nebylo nikdy a proto jsem toho názoru, že jsem neprávem držen v kriminále. I když jsem pracoval pro gestapo, nevháněl jsem nikdy nevinné lidi do kriminálu. Upozorňuji, že jsem nikdy nepokládal cizího státního příslušníka za svého nepřítele, nýbrž jsem mu pomáhal, bylo-li toho třeba, aby mohl žít tak jako já. Později jsem slyšel zprávy od vedoucích politických státníků, že každý den hlásá něco jiného, viděl jsem v nich podvodníky a nepoctivé lidi. Rozhodl jsem se, rozhněván na celý svět, že více pro gestapo nebudu pracovat a ignorovat veškeré stávající zákonné před-

písy. Usuzoval jsem, že jen podvodem je řízen osud lidstva a umínil jsem si, že službu pro podvody dělat nebudu a také v dubnu roku 1942 jsem definitivně přestal pracovat. Celé skupiny ilegálně pracujících lidí jsem zatajil a uchýlil se do ústraní.

Pomocníkem popravčího mistra německého soudu Weise jsem se stal, jak jsem již v protokole uvedl, čirou náhodou.

Jak jsem již uvedl, necítím se být vinen a nemám také ničeho více, co bych k svému ospravedlnění uvedl.

Život a instituce

Univ. prof. dr. E. Novotný

Bez gymnasia?

Nebyla to šťastná myšlenka, že bylo přestavení našeho školství, jestliže už je nutné, pojato do naší dvouletky; tím se stalo, že se o návrhu nového školského zákona jedná chvatně, a pokud se předkládá povoláním činitelům k posouzení, stanoví se tak krátká lhůta, že si jej nemohou všichni účastníci někdy ani přečísti. A přece tu jde o věc, která by potřebovala největší rozvahy, neboť se má rozhodovat o podstatné složce naší národní vzdělanosti. Je patrné, že původcové návrhu ani nestojí o připomínky a rady jiných odborníků, než jsou sami; raději odevzdali svou věc do ochrany politikům a ti z ní udělali věc prestižní. A tak tedy se nemá o budoucnosti naší školy uvažovat, nýbrž hlasovat. Zatím co se mocná organizace stará, aby nebyla dvouletka zatěžována volbami do závodních rad, s rozhodnou úmyslností se jí ukládá narychlo rozvrátit a znova vystavět naše školství, které se přece svou důležitostí při nejmenším vyrovná všem závodním radám dohromady.

Za takového stavu věci by se mohlo zdát zbytečným předkládat veřejnosti úvahu o jednotlivostech navrhovaného zákona. Jestliže tak přece činím, chci projevit víru, že schopnost samostatně mysliti se nedá zcela udušit ani tlakem stranické kázně, ani nánosem napřed pojatých mínění. Z těch jednotlivostí vybírám otázku, jaké místo se dává v návrhu školského zákona klasickým jazykům, latině a řečtině. Je to vlastně více než jednotlivost, neboť klasické jazyky jsou významnou složkou mezi vzdělávacími předměty dosavadní střední školy a stanovisko k nim bylo šiboletem při všech dosavadních rozpravách o školské reformě. Nuže, návrh školského zákona v posledním svém znění se o klasických jazycích ani slovem nezmiňuje, jako vůbec nevypočítává předměty, kterými mají být vzděláváni žáci na školách občanských a středních. Ze znění dřívějších, jakož i z osobních projevů navrhovatelů je však patrné, že řečtina má být odstraněna z obecně vzdělávacích škol vůbec a latina ponechána jen jako volitelný předmět na střední, t. j. nynější vyšší střední škole, a to jako předmět odborný, nikoli obecně vzdělávací; to by tedy byl v podstatě návrat k nejhoršímu typu střední školy, jaký jsme kdy měli, k reformnímu reálnému gymnasiu. Že se návrh o klasických jazycích nevysslovuje, není jeho přednost, nýbrž velký nedostatek, neboť právě v této tak významné věci musí být už i v zákoně jasno.

Klasické jazyky mají až dosud na střední škole dvojí úkol, jednak obecně vzdělávací po stránce myšlení a vyjadřování, jednak jako jazyky antické kultury. Kdo nepoznal vyučování latině — budeme zatím mluvit jen o ní — z vlastní zkušenosti, myslí, že se žák učí latině jako jinému cizímu jazyku, pro praktickou potřebu, a pak ovšem pokládá to učení na střední škole za zbytečné; kdo »trochu té latiny« potřebuje, lékárník, lékař, právník, kněz, ať se prý jí naučí při svém odborném studiu; ostatní prý ji beztoho zapomenou. Je pravda, že

praktické znalosti latiny potřebuje ve svém povolání jen menší část absolventů střední školy; ale všichni, a zvláště ti, kdo hodlají studovat na vysokých školách, potřebují mít jemně vybroušený smysl pro nejrozmanitější pojmy a vztahy lidského myšlení, pro poměr myšlenky a slova, pro bohatství a krásu mateřského jazyka. A to právě je účelem vyučování latině; tyto jeho výsledky si odnášejí odchovanci gymnasia do života, i když si to snad ani sami neuvědomují, a mají je trvalým statkem, i kdyby všechnu latinu zapoměli: vědomosti se zapomínají, vzdělání se nezapomíná. Každá hodina latiny je totiž jako laboratorní cvičení, kde se trpělivým rozbořem již malý žáček cvičí v rozpoznávání nejvyšších kategorií, které vyabstrahoval lidský duch, jako je činnost a trpnost, subjektivnost a objektivnost, příčina, účel, podmínka, výpověď, přání; cvičí se v rozkládání složitých celků na složky hlavní a vedlejší, cvičí se podrobnou interpretací textů ve vzácném umění: vmýšlet se do cizích myšlenek, správně je chápat a kriticky posuzovat.

Někdo by řekl, že všechno to cvičení se může konat i při jazyce mateřském nebo při některém živém jazyku cizím. Ano, může, ale daleko ne tak soustavně a vydatně. Koná-li se při mateřském jazyce samém, chybí tu důležitý činitel: srovnávání jeví jednoho jazyka s jevy jazyka druhého a tím i potřeba jakéhokoli mluvnického rozboru. Žák může mluvit dobře česky, i když neví, co je podmět, co přívlastek a pod.; ale to právě vzdělaný člověk vědět musí, ne pro mluvnici, ale aby dovedl uvědoměle správně myslit. Nemyslíme správně, jestliže se zajímáme jen o to, kdo něco řekl, tedy o podmět, a ne také o to, co bylo řečeno; jestliže nedovedeme nalézt hlavní větu = hlavní myšlenku v složité spleti myšlenek; jestliže pokládáme za účel jistého jednání, na př. vstupu do války, to, co je ve skutečnosti jeho účinkem. Při vyučování cizímu jazyku živému se taková cvičení neprovádějí — kromě jiných důvodů — zejména proto, že to vyučování má jiný cíl a proto musí užívat jiné metody než soustavného mluvnického rozboru a překládání.

Učování klasickým jazykům uvádí v přímý styk s antickou vzdělaností. Antika — to není dávno minulé starověk, nýbrž je to stále živý a stále znova vytvářený soubor kulturních hodnot a ideálů, jež se staly společným dědictvím evropských národů a s nimi se rozšířily i za hranice Evropy. Jako je písmo evropského Východu i Západu přejato od Řeků a Římanů, tak je i jistá řecko-římská abeceda kulturní, která je běžná u všech těch národů, i když ne stejnou měrou u všech jejich příslušníků. V naší řeči je velké množství slov přejatých nebo odvozených z latiny a řečtiny; v slovesném umění i v uměním výtvarných se stále uplatňují antické typy, politika až dosud užívá antických pojmů, osoby a události z klasického starověku náleží stále mezi naše pojmové i výrazové prostředky. Zabýváme-li se výtvořem klasické literatury, filosofie, klasického umění výtvarného, je nám, jako bychom vystupovali vysoko nad dobu přítomnou, ale ne tak, že bychom ji ztráceli s očí, nýbrž naopak lépe se v ní vyznáme, neboť náš zrak si zvyká hledět do dálek, dovede srovnávat přítomnost s dobami minulými a z toho srovnávání usuzovat i o budoucnosti. Hledět do dálek — není to cenná složka rozumové i mravní výchovy? A nebyl to značný příspěvek k utužení lidského společenství, když před několika lety vzdělanci všech národů, které jsou účastny antiky, společně oslavovali dvoutisící narozeniny básníka Vergilia?

Slyšíme námitku, že se s antikou můžeme seznamovat i z překladů a z knih o antice. Jisté to je do jisté míry možné, ale takové seznámení je jiného rázu než to vzdělání antikou, které se získává přímým stykem s je-

jími výtvoř. Vskutku pak je žádoucí, aby i v našem národě procházelo jisté množství vzdělávané mládeže klasickou školou a stávalo se tak udržovatelem kulturní tradice, spojující nás již od začátku našich známých dějin s ostatními evropskými národy. Takoví vzdělanci mají úkol udržovat čistými ty antické pojmy, bez kterých se ani v denním životě neobejdeme, vracet slovům jejich pravé významy, udržovat vědomí, že na př. »politika« znamená umění upravovat občanské soužití (polites = občan), nikoli »špinavé řemeslo«, že »demokracie« je »vláda lidu« a že se tedy to slovo znehodnocuje, fíká-li se »lidová demokracie«, že slovo »škola« je řeckého původu, má velmi zajímavé osudy, vžil se svoobodně u všech národů naší kulturní oblasti a že by bylo nekulturní násilí zužovat jeho význam, jak chce návrh školského zákona. Takových ochránců je třeba; vidíme, jak se po omezení klasického vzdělání v řečech i v tisku úžasně rozmáhají chyby a užívání kulturních pojmů a slov vybraných z antiky, jak málo si rozumíme s kulturní minulostí svého vlastního národa, pokud jde o její antické složky. Antika z naší vzdělanosti tak hned nevymizí, jako nevymizí u jiných národů; odstraníme-li u nás klasické vzdělání, ztratíme po této stránce svou soběstačnost, budeme brát antiku z třetí a desáté ruky od jiných, staneme se kulturními příživníky. Naši reformátoři se nemohou dočkati uskutečnění toho stavu, že by žádný český vzdělanec za svých studií nepřišel do přímého styku s Homérem, Sofoklem, Platonem, Demosthenem; jak by potom vypadalo naše duchovní soužití s jinými kulturními národy?

Tu ovšem narážíme na předsudek, že ti, kdo prošli latinskou školou, tvoří třídu »pánů«; navrhovaná jednotná škola má tu třídu odstranit, všechny rozdíly vyrovnat a dorost občanstva pevně sjednotit. Že se tak skutečně stane, nevěří asi nikdo — vždyť nerovnosti mezi lidmi jsou věc přirozená a skutečná — ale tvrdí to důvodová zpráva navrhovaného zákona. Ta se ostatně vůbec vyznačuje spíše frázemi nežli promyšleností, jako na př. když v doporučování jednotné školy poukazuje na to, že jednotnou školskou soustavu má Sovětský svaz i Spojené státy severoamerické, a přece — doznává — »intelligence, která se vzdělávala v jednotné škole těchto států, se skvěle osvědčila v druhé světové válce«. Nehledíme-li k tomu, že ta jednotnost není ani na Východě, ani na Západě tak naprostá, jakou žádá návrh, s úžasem se ptáme, co že naše intelligence, která se vzdělávala ve škole odsuzované k zavržení, ta se ve válce neosvědčila? V laborátu, který chce být podkladem zákonodárného jednání, by se nemělo tak lehce mluvit o věcech tak vážných. A ti »páni«, kteří se učili latinsky! Ubozí páni, i s těmi, kteří té latině vyučují; dnes vidíme jiné, větší pány — bez latiny.

Nový návrh školského zákona, který citelně zasahuje nynější střední školu, nedbá dobrých zdání profesorských sborů středoškolských, tedy sdružení osob, které střední škole nejlépe rozumějí, ani požadavků univerzitních fakult. V těch se opět a opět vyskytuje varování, aby se reforma školství neprováděla překotně, aby jednotná škola, kdyby měla být zavedena, byla již na svém středním stupni diferencována; latině se má učit — s náležitým počtem hodin — jako předmětu obecně vzdělávacímu aspoň v šesti ročnicích a dosud zbylá klasická gymnasia — je jich v Čechách a na Moravě 14 — mají být zachována, a to i s vyučováním řečtině, jako školy výběrové. Jen tak lze udržet žádoucí základy »humanitního vzdělání«, za jejichž obhájce se prohlásil ve svém moudrém projevu pan prezident republiky. Zanedlouho budeme oslavovat 600. výročí založení Karlovy university; byl by to podivný příspěvek k těm oslavám, kdybychom právě v té době za zvráceného chápání demokratičnosti spáchali čin nekulturní a zrušili školu, která našemu národu vychovala tolik generací vzdělan-

ců, klasické gymnasium, starobylé sice, ale přitom stále plné života.

Budou-li čísti tento můj článek odpůrci zásad v něm uplatňovaných, řeknou nepochybně jedno slovo: reakcionář. Neuvědomí si, že i za toto slovo mají děkovat latině. Já jako latinář necítil bych se tím titulem poháněn: »reakce« je působení proti jisté »akci«; je-li akce nerozumná a špatná, může být reakce rozumná a dobrá.

Edvard Valenta

Hrdinou den co den

Jednoho třeskutého zimního jitra vystoupil na kost zmrzlý poutník z nevytopeného vlaku v jednom severočeském městě a octnuv se venku na mraze ještě krutějším, pozoroval ten podmračný, zimou zkřečovatělý svět kolem sebe. Několik kroků od něho pracoval shluk dělníků na vysekávání zledovatělého sněhu z výhybek, jiní pak se oháněli lopatami, odhazující sněhové spousty s kolejí. Náhle jeden dělník uklouzl a upadl naznak. Sotvaže zdvihl trup, rozehnal se zezadu k němu se směchem jeho druh, nabral ho na lopatu a jel, maje ho naloženého na tyto improvizované sáně, několik metrů za bouřlivého jásotu ostatních. Vykopil ho, chopili se svého nářadí a chechtajíce se pracovali všichni chvatně dál. Neuvěřitelné, zdálo se, pracovat za takového mrazu a být přitom veselý, mít smysl pro legraci a čtveráctví. — Za chvíli byla pracovní přestávka a ti lidé šli do jakési provisorní kantiny — nádražní budova byla rozvalena pumou — napít se trochu čaje. Kantina byla nevytopená a popíjejíce svůj čaj ohřívali si především na hrnečcích dlaně, pak poskakovali na místě a tloukli vesele pěsti o pěst. Všichni, i chudák sklepník, stejně promrzlí jako oni, byli i tady samý smích.

Jednoho ošklivého nedělního dopoledne opustil týž poutník svůj nevytopený byt, nadávaje na poměry, a na potulce se dostal k žižkovskému nákladovému nádraží. Zde stál na odstavě koleji vlak s uhlím, osypáný lidmi, kteří shazovali, oslepování hvízdavou metelící, vzácnou hmotu na nákladní auta s úsilím, dravostí a rychlostí, jež mu připadala až hrůznou ve své nepravděpodobnosti. Zahanben vrátil se do svého bytu a tentokrát neučinil ani obvyklou zastávku pod teploměrem, kam chodíval tu a tam, aby si mohl ulevit tichou kletbou.

A tu si taky vzpomněl, jak jednou v biografu, na krutě krásném švýcarském filmu »Poslední příležitost«, právě když štvaní nebožáci přecházeli zasněžené horské hřebeny ve sněhové vichřici, snažíce se dovléci k spásné hranici, poznamenal jeho soused: Ano. Jenomže biograf by měl být otevřen do mrazu, aby tady bylo pod nulou a abychom tomu rozuměli lépe.

To je ta stará pravda o sytém, který nevěří hladovému. Jenom ten, kdo poznal na vlastní kůži strážně zimny konečně odplulé, poznává, jak veliký div se tu stal. Neboť předpoklady, které si tento národ pro kruté měsíce stanovil, byly i za těchto velmi hořkých okolností splněny, věříme, že nejen mnohostí, ale i hodnotou. Sotva to lze nazvat jinak než hrdinstvím pracujícího člověka. Čímž se nám zároveň objevuje nepopíratelná krásná vlastnost našeho lidu, který jsme tak často ochotni posuzovat hlavně podle jeho četných vad: jeho skromnost, jeho smysl pro těžké, trvalé odříkání; jeho každodenní hrdinství.

To hrdinství se ovšem netýká jenom zlé zimy; český člověk, průměrný český člověk, byl hrdinou den co den taky z mnoha důvodů jiných. Je ovšem hrdinstvím vstávat ještě za tmy do mrazu svého bytu a jezdit do práce často hodiny v mrazivých vlačích, tramvajích nebo autobusech, napěchován potmě mezi ostatními spolu-

trpiteli za okolností, za nichž by veterinář zakázal dopravovat dobytek; je hrdinstvím nastupovat po tomto úvodě se ztuhými prsty a roztřesenou bradou k práci v ledové dílně nebo kanceláři. Ale je také denním hrdinstvím chodit podél výkladních skříní naplněných Unrou i jiným zbožím, tolik let nedosažitelným, proto, že ho prostě nebylo, a nyní nedostupným proto, že na ně nezbyvá; je hrdinstvím odříci si po mnoha letech předplacené noviny a číst je někde na vývěskách novinářských podniků, nebo až za několik dní z cárů půjčených z třetí nebo také snad čtvrté ruky; jest hrdinstvím nejtít do divadla nebo na koncert nejenom proto, že na to nemáme, ale prostě, že nemáme již slušného obleku, ve kterém bychom tam šli; nebo postávat před knihkupectvím a odcházet odtud bez kořisti, s očima plaše sklopenými a — zapomenout na tuto chvíli; hrdinstvím je bydlet ve strašlivých kumbálech s vědomím, že nekyne vysvobození do nedohledných dob, a i v těchto doupatech se pokoušet o chvilky lásky a naděje; nebo oddalovat myšlenku na sňatek, protože není nejmenší naděje na společné přístřeší; nebo se rozhodnout mít dítě, i když víš, že té chvíle se stane tvůj nedostatek zoufalou bídou; nebo podnikat nekonečné pouti po kancelářích úřadů kvůli nepatrné maličkosti, a přece se tam nedopustit zločinu veřejného násilí; nebo slyšet a číst denně o závadách, o špatnostech a o podivných snahách netrestat zlo, a přece pracovat dále s úsilím stejně rozhodným a snažit se sbírat aspoň drobečky štěstí, hleděj kde hleděj, a pořád v pevné víře a naději. Český člověče, klobouk dolů před českým člověkem!

A přece v sobě skrývá tato podivuhodná česká vlastnost, toto drobné denní odříkavé hrdinství, které nám pomáhá dostávat se přes nejhorší, několik nebezpečí. Mluvme o nich přímo a rovně, nenasazující si nicméně smeknutý klobouk na hlavu.

Je to především onen stále a všude mezi námi žijící Adolf Hitler, tentokrát s té stránky, že se mu tak často přisívá vina na všech nedostatcích, na veškerém strádání a nutném odříkání. Ba, zavinil mnoho; mnoho však zavinila i zavřená okna dobře vytápěných kanceláří, kam přicházejí zmrzlí, aby se tu pokoušeli mluvit o svém těžkém osudu k uším vysokým, vyšším a nejvyšším; hladoví k sytým, v prostorách, kde se tak často lidská bída mění v prostý popsaný papír, protože sytý a zahřátý nemůže jednak plně porozumět ubožákovi a jednak má k tomu všemu ještě pro své svědomí v záloze Hitlera, přejímajícího všechny hříchy na svá bedra.

Druhým nebezpečím je stále poukazování na to, že bylo ještě huře a že jsme to musili vydržet; že dnešní doba je proti oněm hrozným časům pravým rohem hojnosti, bezpečí a kdo ví čeho všeho. Tož, pravda, bylo huře, daleko huře. Neznamená to však, že by měl zmizet onen mocný, tvůrčí prvek nespokojenosti s dosavadním stavem, ona složka, která je téměř jediným opravdovým, spolehlivým, protože přirozeným povzbuzovatelem a tvořitelem. Člověk, který neměl za války petrolej ani svíčku, nechť nekřepčí nad tím, že mu dnes chybí pouze elektrické osvětlení, protože není v obci zavedeno; někdejší žalost z nedostatku pluhu by neměla být vystřídána jásotem nad tím, že ti dnes chybí pouze traktor; koncentráčník nechť se neraduje z brlohu, ve kterém bydlí, jen proto, že je to lůno Abrahama proti jeho příbytku tehdejšímu; kdo jsi užel německému katu, nejásej, sklidiš-li pouhý český kopanec. Neboť takové usuzování by vedlo posléze k dobám, za kterých bychom chlubně sypali kousky ledu do plechových ledniček, dražších než jsou pohádkové ledničky elektrické, užívané v zemích méně spokojených, méně skromných, méně odříkavých.

Címž přicházíme k nebezpečí největšímu, kterým je chudoba ze zvyku.

Pozoruhodná věta se čte v posledním díle Aldouse Huxleye »Po řadě let...«: Chudoba a utrpení zušlechťují jen tehdy, když jsou dobrovolné. Věta hodná pozoru především proto, že, vypadající jako kladivo na hlavice hřebíku, není zcela promyšlená. Vždyť kdyby byla doslova pravdivá, pak by byl ovšem zvláště český národ velikým sborem lidí neušlechtilých. Víme dobře, že tomu tak není, ačkoliv jak velká část tohoto národa byli a jsou lidé jiní než nedobrovolně chudobní a stíhaní nedobrovolným utrpením? Deset ze sta? Pět? Jeden? Nežli se pustíme k kloubem této věci, odbudme především možnou námitku, že dnes jde u nás o chudobu dobrovolnou (tedy zušlechťující), neboť národ se v tuto zatím chudobu dobrovolně uvázal. Prostě vyvrácení této námitky, to jest, že kolektivní, ukázněná dobrovolnost neexistuje, jsouc zřejmým paradoxem, nepotřebuje snad dalšího výkladu. Zbývá hledat mezeru v Huxleyově tvrzení a ukázat na to, co je v něm pravdivého a co je zároveň vskutku nebezpečím největším.

Český jazyk, jemuž leckdy chybí byt jediné slovo pro některý pojem, je, pokud jde o pojem hmotného nedostatku, zásoben tak bohatě, jak to zřejmě vyprýstělo z nejběžnějšího, všude předobře známého stavu českých kapes v celé naší dlouhé historii; byliť jsme vždycky především národem chudých. Hlavními třemi sestupujícími výrazovými stupni, značícími nedostatek, jsou v českém jazyce: chudoba, nouze, bída. A tu je zajímavé a skoro dojemně krásné, že český člověk, tvoře svůj jazyk, dovedl během jeho vývoje vložit do slovního výrazu filosofii nedostatku, pravdu objevenou jím dávno před Huxleyem, dokonce mnohem pravdivěji: Chudobný člověk — chudák. Ale ve slově chudák je obsažen nejenom jeho hmotný nedostatek, ale zároveň i zařazení do sféry charakterové a citové. Chudák je totiž přesně totéž co ubožák, člověk stíhaný utrpením a zasluhující soucitu a lásky. Člověk trpící druhým, horším stavem nedostatku, nouzí, je nuzák — ale tento výraz označuje prostě jenom jeho nepříznivý majetkový stav a pomíjí už jakýkoliv další charakter. Konečně stupeň třetí, nejnižší, člověk trpící bídou — bídák, bídník. Hle, české chápání hmotného nedostatku a jeho vlivu na lidský charakter, objev ať už úmyslný nebo bezděčný! Nikoli tedy nedobrovolná chudoba, nýbrž nedobrovolná bída činí člověka neušlechtilým, zlým, vadným. Což je ovšem stará známá pravda, neboť všechny sociální revoluce, směřující k spravedlivějšímu rozdělení národního důchodu, měly zcela jistě na mysli zlepšení člověka jeho vysvobozením z nejnižšího stupně nedostatku.

Námítka: ale česká skromnost a odříkavost neprodukuje bídu, nýbrž pouze chudobu!

Chudoba, nouze, bída — kolik stavů je tak relativních jako tyto pojmy? Relativní v čase i v člověku? Ludvík Čtrnáctý, měřen dneškem, žil v bídě nám sotva představitelné: nekoupal se, měl vši, páchl, močil na schodiště; nemoci, dnes nic neznamenající, byl přímo ohrožován jeho život. Ale i dnes, vezmi dva lidi, postav vedle sebe, jednoho, který vystoupil z bídy k lepší nouzi, a druhého, který z chudoby k nouzi sešel. Nebo člověka, který nemá možnost koupit si knihu a nevnímá to ani jako chudobu, protože necítí potřebu knihy, a druhého, který tuto nemohoucnost pocítuje jako krutou, zneuctivající a tedy charakter bortící bídu. Zde to máme: doporučující pro blaženost nedohledných příštích generací dnešní obecnou chudobu, jež činí z lidí chudáky, nevíme nikdy, jaké části národa doporučujeme tím bídu, tvořící bídňiky. Čili: odříkání jako osobní ctnost; nikdy jako obecný program. Žili jsme v nedobrovolném odříkání, utrpení a bídě několik let, stále se také z novin i z řečí dovídájící, že toto odříkání je dobrovolné; nevidíme však příznaku, že bychom se tím byli zušlechtili.

dopisy

Česká Kamenice

Vážená redakce,

pan Jaromír Hořec v Mladé frontě rozezlil se v článku nade-psaném »Poučení z České Kamenice« na Michala Mareše & Comp., že psaní, jakým způsobem referovali o případu v České Kamenici, ostouzí český národ. A dále cituje ještě zákon č. 115/46 o beztrápnosti přehmatů za revoluce. A končí svůj článek značně rozezlén na onu část žurnalistů, která tímto psaním rozbíjí jednotu českého národa. Tak já pěkně za takovou jednotu děkuji. A myslím, jak příliš pohodlně se pan Hořec s problémem gestapismu v českých lidech vyrovnal. A také bych mu chtěla připomenout, že jest větším o:uzením národa a také mládeže, souhlasil-li mluvčí mládeže s těmito činy, neboť omlouval-li je, musí s nimi souhlasit. Opora zákona 115/46 je jako stěblo slámy, neboť i tonoucí se stěbla chytá. Nechci s panem Hořcem polemizovat, ale chtěla bych vědět, zda i v případě, jak on uvádí, že oni zbití a trýznění čeští občané kolaborovali s Němci, zda bylo právo k těmto činům. Vždyť my jsme jako celek žalovali v Norimberku, jako jeden z hlavních bodů naší obžaloby Němců, zločiny proti lidskosti. Proč se tedy nezastal pan Hořec také těch nacistických předáků v Norimberku? Vždyť to třeba byla vymoženost německé nacistické revoluce. Myslím, že by spíše měl jako mluvčí mládeže poděkovat těmto žurnalistům, že varují český národ před jednotlivci, kteří jsou nástupci fašistických metod a zlořádů, a že bojují za to, aby takovéto, bohužel také příslušníky českého národa stihl spravedlivý trest, aby v českém národě nevzniklo nebezpečí ztráty lidské důstojnosti, a zacházení s lidmi podle způsobů SS, SD nebo gestapa. Aby u nás platily zákony, nikoliv ono: kdo má moc, má právo. Nebo snad je zločin proti lidskosti žalovatelný jen u Němce a u Čecha omluvitelný, když je na to zákon č. 115/46?

Ještě jen jedno: jsem také mladý člověk, a proto mě zaráží, že právě lidé mladých, kteří plní ideálů by se měli bit a zvednout se do boje na obranu lidských práv a svobod, zaručovaných ústavou tohoto státu se s tímto problémem vyrovnají několika ošepnými frázemi o nepřátelích naší revoluce, lidové demokracie a jiných vymoženostech, jako je ku příkladu zákon č. 115/46. A že si mládež nedovede uvědomit, že psaní těchto žurnalistů je verování do budoucna a tudíž také varováním mladých lidí. A protože si to oficiální mluvčí mládeže neuvědomují, pak je třeba zdůraznit, že za všechnu českou mládež nemluví a nemají práva mluvit.

Blažena Böhmová,
Podbořany

Titl. redakce časopisu »Dnesek«.

Váš časopis z počátku měsíce března 1947 přinesl reportáž o neblahých událostech popřevratových v České Kamenici. Předsednictvo SCP ve své schůzi odsoudilo všechny osoby, které takovíto způsobem se dopustily činů, které musí odsoudit každý slušný člověk. Podrobným šetřením u MNO — odd. Kleg 5/c — bylo zjištěno, že osoby, které tak v České Kamenici prováděly očistu, nejsou v žádném historickém partyzánském celku, ani v žádných seznamech. Rovněž bylo zjištěno, že ani si žádost o přiznání charakteru čs. partyzána nepodaly. Tudíž se vůbec nejedná o nějakého příslušníka partyzánských celků.

Z řad veřejnosti jsme neustále dotazováni, zda skutečně zde partyzáni Vámi publikovanou očistu prováděli. Proto předsednictvo SCP žádá redakci časopisu Dnesek, aby provedla tiskovou opravu v tom smyslu, že se o partyzány nejedná, že poctiví partyzáni se takovýchto individuál štítí a jejich jednání odsuzují. Předem děkuje a zůstáváme s pozdravem

Dvouletce zdar!

Václav Šustr,
ústřední tajemník SCP

SŮM

Vážená redakce!

Čtu se zájmem diskusí o bytí či nebytí SCM a dovoluji si k ní vyslovit také svůj názor. Byl jsem mezi prvními, kteří pomáhali SCM vytvořit, pracoval jsem v něm téměř rok a vrátil bych se do něho s chutí, kdybych věděl, že se stane opět organizací takovou, jakou byl ve svých začátcích, dokud do něho nezasahovaly vlivy politických stran. Nepokládám za rozumné řešení zrušit celý SCM a tím všechno, co bylo pracně vybudováno, a začínat úplně znovu. To by se nám potom mohlo stát, že za nějaký čas byli bychom opět tam, kde jsme teď. Nesmíme zapomínat, že sňvodem našeho rozchodu ze SCM byla hlavně politika jeho vedení. Členové místních odborů v mnohých případech zůstali ušetřeni všech vnějších vlivů. o ústředí si učinili svůj úsudek, nechť se však vzdát myšlenky pozdějšího uskutečnění jednotné organizace mládeže, proto

setrvali na svých místech a vykonali za tu dobu hezký kus práce. Zrušením SCM připravili bychom je všechny o chuť k další činnosti a tak bychom ztratili hned na začátku mnoho dobrých a obětavých pracovníků. To si jistě dovolit nemůžeme.

Nejsem proto také toho názoru, že by Sokol nebo Junák mohli jednotnou organizaci mládeže plně nahradit. Každý, kdo poznal junácké hnutí, dobře ví, že tato výchova, má-li být úspěšná, musí začít od nejútlejšího mládí, tedy od 5—6 let. Správné výchovy dosáhne se pak jen v menších skupinách, pod vedením zkušených vedoucích. Těch je i za nynějšího stavu členů Junáka velky nedostatek. Jistě tedy budu mluvit ze srdce všech dlouholetých skautských pracovníků, řeknu-li, že si Junák ani nepřeje stát se tou jedinou organizací naší mládeže. — Stejně tak ani Sokol nemůže, přes všechny své přednosti, sjednotit veškerou mládež, už proto, že ještě dnes máme také jiné tělovýchovné organizace. Nezbyvá tedy nic jiného, než se podívat znovu zblízka na dosavadní SCM a uvažovat o tom, jestli v něm je možné, přes všechny dosavadní třenic a názorové rozdíly dosáhnout jednoty.

Věřím, že je to možné, při dobré vůli na obou stranách, je však nutné, aby každý trochu slevil ze své ješitnosti a přistoupil k tomu úkolu s opravdovou snahou k spolupráci, bez jakýchkoliv postranních úmyslů. SCM tuto dobrou vůli sice dosud neukázal, to nás však nesmí odradit. Členů SCM — a zvláště těch marxistických — je jen hrstka v poměru k celkovému počtu naší mládeže, budou se proto muset nakonec podřítit volání většiny. Chceme-li však něčeho dosáhnout, musíme postupovat jednotně a především si dobře ujasnit, co chceme. Jak by asi měl přetvořený SCM vypadat, aby vyhovoval všem, to snad nejlépe vyjádří poslední kolega Geisler. Myslím, že na takovém základě se dohodnou všichni, kteří to myslí s tou jednotou opravdově. Aby však nezůstalo opět jen při slovech, vyzývám zástupce odborů jednotlivých politických stran ke společnému poradě, kde by se všechny dosavadní návrhy projednaly a bylo přistoupeno k jejich uskutečňování.

Teprve po této dohodě můžeme žádat vedení SCM, potom ovšem již ultimativní formou, o přijetí našich požadavků. Nepřistoupí-li na ně, dokáže tím, že chce zůstat organizací čistě komunistickou, proto ji necháme klidně být a vytvoříme si organizaci novou.

S pozdravem

Jeví, Brno-Soběšice

listárna redakce

NOÚZ

K článku v posledním čísle dostali jsme toto osobní sdělení: »V časopise »Dnesek« z 3. dubna 1947 v článku Antonína Horského »Heydrichova akce a věci další« jest na konci článku uvedeno: »A detaily, které nejsou v tisku, vědět tajemníci horníků Al. Dvořák, Písařovič, dnes v ÚRO atd.« Oznamuji, že jsem byl službu v NOÚZ s okamžitou platností zbaven 22. července 1942, a neznám proto žádné detaily o akci NOÚZ konané podle uvedeného článku 20. dubna 1943.«

A. Dvořák,

tajemník Svazu zaměstnanců v hornictví při ÚRO

Opuštěná

K poznámce pod tímto titulem sděluje nám obvodní rada komise pro vnitřní národní bezpečnost z Prahy VIII.: Pokud je známo, mohlo být návodnatě vyřízeno posud pouze málo žádostí o čs. státní občanství. Kromě toho paní MUDr. M. Ungerová, roz. Jatkoby, pocházela z Katovic a jak sama udala před komisí pro vnitřní národní bezpečnost u obvodní rady pro Prahu VIII., byla jak ona, tak i její rodiče Němci, židovského vyznání. Až do roku 1936 byla v Katovicích a později v Praze, kde studovala lékařství na německé universitě, ačkoliv to bylo v době nacistického vyhlazovacího boje proti židům v Německu. — Po 5. květnu 1945 přijela s výpravou lékařů do Terezína. Na dotaz komise, které její ovláda, prohlásila, že němčinu jako mateřskou řeč, dále že považuje za druhou mateřskou řeč francouzštinu a že mluví bezvadně anglicky. Český neuměla. Svědecky bylo potvrzeno jejím šéfem, dále dvěma dalšími lékaři a ošetřovateli, že pi dr. Ungerová nesnaží se naučit česky a na otázku, proč se česky neučí odpovídala, že kdyby k ní Češi byli tak příjemní jako Angličané, také by se česky učila. Komisí nebyl zjištěn vůbec nějaký její kladný poměr k českému národu, a poněvadž čs. pas si vyžádala jen proto, aby mohla utéci do Anglie a žádala pouze o prodloužení v době, kdy končí německé úspěchy na frontě, nedoporučila komise pro vnitřní národní bezpečnost její žádost k příznivému vyřízení. Usnesení bylo tak, jako až posud ve všech případech, jednomyslně. Obvodní rada pro Prahu byla by vám však velice zavázána, kdybyste vhodným způsobem upozornil na pravý stav věd, protože obsahem článku by mohla být vzbuzena ve veřejnosti domněnka, že v osvobozené republice některé úřady ještě pokračují v nacistických metodách a zvláště v rasové nenávisti, čehož všechny úřady, a obzvláště obvodní rada pro Prahu VIII., jsou velmi vzdáleny, a aby se uvarovalo takového podezření, snaží se právě v záležitostech židů přehlednouti celou řadu jevů a okolností, které vznikly tím, že ve velkém množství případů zaujímal židé k německví příznivý postoj.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

ADAM WAZYK

KDE VELKÁ SOSNA

Quo pinus laevis albaque populus
Horatius

Tam, kde je veliká sosna
s topolem bílým,
kde viselská vichřice do uší
bije,
tam jsem já zapomněl v mládí
tvůj verš, ó, Horatie.

Nezhynul, jenom se ukryl pod
závoj věků,
dnes po letech dvaceti stihl
mne zase.
Podivný topol tu přede mnou
stojí
a sosna zažihá se.

Přežil můj dům a když přišla
nejtěžší chvíle,
překročil smrt a nenávisť
vznítí,
to on mě odvedl za sedmou
řeku

a pamět mou sytil,
až jednoho dne jsem pochopil
latinskou sosnu
i antický topol ve věčném
zrání.
To je můj viselský kraj, jenž
trvá a roste,
třeba má rány.

Duben 1943

Z výboru polské poezie 1938—1945,
která vyšla v překladu Jana Piláše
pod názvem »Pochodně«.

Pro každého vzdělaného člověka žiti znamená myslet. CICERO

Vladimír Holan: **Havraním brkem.** Hora vyvrcholil básnický spiritualismus v české lyrice. Vladimír Holan je básníkem jiného rodu, ale básníkem neméně významným. Složitý vývoj, navazující na Rilkeho, mu vyhrazuje zcela zvláštní místo v naší poezii, pro mnohé snad ještě stěží pochopitelné. Pro Holana jako by neexistoval přímý styk mezi věcmi a básníkem, který o nich zpívá. Jeho básně jsou vlastně již reflexem reálných pocitů a zážitků z jiného nadřazeného celku, kterým je pro Holana umění, jako oblast nejčistší a nejdokonalejší. Je to jakási předestilovaná skutečnost, která vytváří reálno nové, ukazuje život v souvislostech hlubších a vyšších, proniká před něj a za něj a tak podhaluje tajemství, věčné nedosažitelné člověku. S tímto iracionálním postupem souvisí i jeho poměr k jazyku, z něhož si intelektuálním procesem tvoří svébytnou výrazovou oblast básnické řeči, k níž si pozorný čtenář musí hledat klid. Ze tento vývoj

není svévolný ani náhodný, o tom nás přesvědčily Holanovy dvě porevoluční skladby. Dík Sovětskému svazu a Panychida, v nichž ze subjektivních oblastí sestoupil ke kolektivním pocitům a ztvárnil je s drtivou přesvědčivostí. Společné kolektivní zážitky pomohou najít klíč i k souboru Holanových sbírek z let 1938 až 1940, které nesou nový výrazný název »Havraním brkem« (224, 90 Kčs, Fr. Borový). Je tu ovšem nutno mít na paměti jinotajný smysl veršů, které pod nacistickou censurou mluvily o skutečnostech, které každý z nás tajil v skrytu svého srdce, ony fantasmagorické vise barbarického vpádu do Prahy, které jsme si s úžasem dovedli rozluštit již za okupace a které dnes pozornému čtenáři zopakují všechnu hrůzu nezapomenutelného času. Knihu uvádějí básně Odpověď Francii, které tehdejší censura zabavila pro jejich nesmiřitelný postoj k Mnichovu a víru ve spravedlivý moskevský čas Spasské věže, dále je tu cyklus Září 1938, dosud neuve-

řejněná dlouhá báseň Zpěv tříkrálový, věnovaná památce mrtvých v Habeši, Španělsku a Číně, konečně dvě velké cyklické básně Sen a První testament. Tato Holanova kniha zobrazuje zběsilou dobu s básnickým umocněním a zůstane trvalým odkazem jak uměleckým, tak národním.

Přetlášeno ze Zemědělských novin

Bulharské knihy. Právě vyšel nový román spisovatele Bojana Bologa »Vrátný Sodomy«. Vydalo nakladatelství »Slunce«. Během dvou posledních let vydal Bojan Bogar 4 knihy: »Město se rodí a umírá« (která získala cenu sofijské obce), »Trofeje« — zповědi jednoho současníka —, »Rozdělení štěstí« a poslední dílo »Vrátný Sodomy«. Je to kus života Sofie za poslední války, osobní drama je tu spojené s osudem světa v plamenech, než přicházejí dny velkých náletů na Sofii, které nechávají hluboké stopy u všech obyvatel.

Album Suvorova. Státní nakladatelství kulturně osvětové literatury vydalo ilustrované album »Alexander Vasiljevič Suvorov«. V albu jsou zafaz. fotokopie Suvo-

Edvard Valenta:

V YOSEMITSKÉM ÚDOLÍ

Když přišel večer, natáhl jsem se dole v hotelu Ahwahnee v nesmírném indiánsko-španělsko-americkém sále — plném pohovek a křesel a vysokých koberců, záclon, závěsů a květin — a mlče v útulném koutě, nohy natažené ke krbu, kde praskala a řevávala vonná blahovičnicková a cedrová polena, seděl jsem jako jediný zkamenělý úžas z masa a šatů. Neboť jsem byl v tom hotelu docela sám, v tom hnízdečku pořízeném za bůhvíkolik desítek milionů, dočista sám a samotný, nebylo tu nikoho, asi proto, že zde v údolí bylo místo čekaného sněhu jenom plno slunka a indiánského léta, a taky asi proto, že vánoce byly přede dveřmi. Malinký evropský človíček si tady mohl hrát za pohoršlivou částku tisíc korun

denně (na štěstí zaplacenou přede dvěma měsíci a pět tisíc kilometrů odtud, takže to už tak nebolelo) na milionáře. Ty všechny palmy a květiny byly tu jenom pro něho, pro jediného opuštěného vandrovníka, v obrovské jídelně z cedrových, blahovičnickových a sekvojových trámů bylo vše jenom pro jeho oči, devět čišníků se uklánělo kolem jeho stolu, jeden přinášel jídlo, druhý jídlo odnášel, třetí nesl pítí, čtvrtý s ním mizel, pátý podstíkával židli, šestý čekal se zápalkami, až se hostu uráčí vytáhnout cigaretu, sedmý zvídal, jaká hudba má být spuštěna z amplionu, osmý upravoval ubrus, náhodou se pokrčivší, nebo sbíral a smetl drobečky, které snad spadly mimo talíř, devátý prostě pozoroval, zda celý ten štáb koná svou práci řádně, prostě radostná večere, přiníž se mi za těchto okolností

podarilo sníst dvě lžice polévky, usrknout jeden hlt šťávy z rajčat a zapít to černou kávou. Rozhodnut zaspát hrozičhlad a použít tedy co nejrychleji zdviže do prvního poschodí, před jejímž lesklými vraty čekal po celou tu dobu oživovaný boy, aby mohl posloužit, zjistil jsem bohužel, že dávnou ještě se nedostanu do svých přepychových ubikací, neboť přicházelo další číslo, do účtu předem započítané: Ředitel hotelu se svou paní a suitou mne laskavě vyžval, abych se s nimi odebral do Slunečního salonku, ukrytého za krbem, kde mi byl asi hodinu promítán film o krásách tohoto údolí, načež jsme vyšli do noci na terasu, rozsadili se na židličky, personál nám ovinul údy teplými plédy a oddal jsme se, jak jsem se domníval, rozjímání, ve skutečnosti však očekávání dalšího článku pořadu. Ten

spočíval v tom, že s vysoké skalní stěny, s výše jedné míle, počal se snášet ke dnu údolí ohnivý vodopád, neboť nějakí lidé se tam hned po mém příjezdu vydrápali s ohňostrojovým zavazadlem, aby splnili podmínky, za nichž jsem se netuše uvolil navštívit tento hotel. Radoval jsem se velice nad touto podívanou, neboť konečně jsem objevil, jakým způsobem si dovedou američtí milionáři zkrašlovat šedivý život. Prohlásiv, že jsem všemi těmito divy zcela ohromen, šel jsem spat.

Nazítí časné ráno, než mě mohl kdokoliv zařadit do programu podobně pestrého, vytratil jsem se s mapkou Yosemitekého údolí a kráčel jsem sám, živáčka nepotkávaje, ranními slzami rosy se típytícími lesy k milovému srázu proslulého Polodómu, od něhož je půlka oddělena

rovových portrétů, kopie obrázků a grafik XVIII. stol., jež zobrazují pochody a bitvy, jichž se Suvorov zúčastnil, kopie jeho dopisů a mapy jeho pochodů. Mnoho kreseb tohoto alba je dílem zasloužilého umělce RSFSR, P. A. Aljakrinkima.

Nová serie »Život znamenitých lidí«. V roce 1933 započalo nakladatelství Mladé gardy, z iniciativy Maxima Gorkého, vydávat umělecké biografie významných pracovníků světové kultury. »Život znamenitých lidí«. Do začátku války bylo vydáno 168 biografii. Během války byla vydávána serie »Velcí lidé ruského národa«. V těchto dnech Mladá garda obnovila tisk serie »Život znamenitých lidí«. Z tisku vyšly knihy: B. Jermilov »Čechov«, A. Popovskij »Pavlov«, a vyjdou: M. Gubelman »S. Lazov«, M. Morozov »Shakespeare« a K. Kunin »Vasco de Gama«. Pětiletý plán této serie obsahuje 60 děl.

Vybrané spisy k oslavě 30. jubilea Říjnové revoluce. Nakladatelství »Sovětský spisovatel« zahajuje vydávání Knihovny vybraných děl sovětské literatury jubilejní serie na oslavu třicátého výročí říjnové revoluce. Jako první vychází výbor z Vjačeslava Šiškovy, který dává nahlédnouti do tvůrčí cesty jednoho z nejvýznamnějších sovětských spisovatelů, který žil až do revoluce přes 20 let na Sibiři. Zejména po Veliké Říjnové revoluci se talent tohoto spisovatele rozvinul: vytvořil svoje nejlepší díla, novely »Vataga«, »Jezero Pejpus« z doby občanské války, novelu »Čerstvý vítr«, o vesnici v prvních letech revoluce, svazek cestopisných črt »Režná Rus«, veliký román »Reka Ugrjum«, a posléze monumen-

tální dílo, poctěné Stalinovskou premií, »Emiliján Pugacev«.

Výtvarná monografie o barevných oknech katedrál. V nakladatelství Iris v Bernu-Laupenu vyšla v novém vydání velká monografie, věnovaná barevným oknům velkých katedrál. Zastoupeny jsou v ní především katedrály francouzské, v Chartres, Poitiers, Amien, Le Mans, Sens a j. Kniha, která je pečlivým dílem švýcarského umění barevné reprodukce, je ve francouzském vydání doprovázena spíše básnickou studií Paula Caudela, v německém vydání strážlivější o obdivuhodně odbornou studii Ricardy Huchové.

Nové dílo, věnované alpinistice. Švýcarská alpinistická literatura je velmi bohatá. Vedle svazků, přeplněných technickými údaji a zajímavých jen odborníky, najdou se v ní i svazky, které se mohou přidružit k ostatní švýcarské krásné literatuře. Poslední knihou tohoto druhu je »Severní strana pohoří Grandes Jorasses« (La face nord des Grandes Jorasses), kterou napsal Edouard Frendo a vydal nakladatel Rouge v Lausanne. Severní stěny tohoto pohoří byly do nedávna považovány za nedostupné. Švýcarským přemožitelům jedné z nich, nazvané Walkerův štít, je právě autor této knihy, který má zároveň dar zajímavého vyprávěče. Kniha má řadu dobrých fotografií.

Freudovo dílo opět vydáno. Nakladatelství Franz Deuticke ve Vídni vydalo znovu dílo prof. dr. Sigmunda Freuda »Die Traumdeutung«, rozšířené příspěvky dr. Otty Panka. Vědecké kruhy přijaly nové vydání tohoto díla s velkým zájmem, neboť po dobu nacistické éry

bylo vydávání a rozšitování této knihy zakázáno.

Karel Kobald »Beethoven«. Kobaldova knihovna »Beethoven« byla znovu vydána nakladatelstvím Amalthea-Verlag. Kniha podává podrobný přehled Beethovenova vztahu k umění a kultuře Vídne a jeho postoje ke společnosti a k Rakousku vůbec.

Román »Bahnbrecher«. Román K. Friebergera »Bahnbrecher« líčí život rakouského vynálezce Franze Ghega a jeho tragický konec. Kniha byla vydána nakladatelstvím Paul Zsolnay.

Hans Simkowsky »Ischler Geschichten«. Kniha »Ischler Geschichten« obsahuje řadu anekdot a portrétů ze starého Rakouska. Středem tohoto díla je lázeňské městečko Ischl, které vedle Vídne mělo poměrně velký význam v kulturním životě Rakouska. Nejedno libreto bylo stvořeno právě v Ischlu a řada hudebních skladatelů, jako Brahms, Bruckner, Lehár, Strauss používala zde v císařské rezidenci své letní prázdniny.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Jan Drda: Putování Petra Sedmilháře. Obálka a obrázky Jiří Brečka. Knihnice Příliv. Řídí V. Rezáč. Nakl. Práce. — Stran 459. Cena brož. 150 Kčs, celopl. 180 Kčs.

Louis Bromfield: Co se stalo s Annou Boltonovou (What became of Anna Bolton). Přeložil F. Bohumil. — Obálka Josef Hochman. Knihnice Příliv. Řídí Václav Běhounek. Nakl. Práce. Stran 201. Cena brož. 70 Kčs, váz. 100 Kčs.

Upton Sinclair: Konec světa (World's End) II. část. Román. Přeložil Heyduk a Kottová. Obálka Toyen. Knih-

nice Příliv. Řídí V. Běhounek. Nakl. Práce. Stran 380. — Cena brož. 120, váz. 145 Kčs, celopl. 155 Kčs.

In memoriam Václava Kůniga. S dokumentárními přílohami. Kresba a návrh vazby Jan Zrzavý. Úprava Bohumil Trita. Nakl. Aventinum. Stran 56. Cena brož. 60 Kčs, váz. 90 Kčs.

Dr. B. Pour: O nové inženýrství. Odborná knižnice škol práce ÚRO. Obálka O. Bareš. Nakl. Práce. Stran 359. Cena brož. 120 Kčs.

Svend Fleuron: Krkavec (Höjt Flyver Ravenen). Z dánské přeložila J. Urbanová. — Text přehlédl a doslov napsal dr. O. Stěpánek. Ilustrace a kresbu na obálce Ant. Pospíšil. Graf. úprava Ant. Dvořák. Nakl. J. Chvojka v Havlíčkově Brodě. Stran 215. Cena brož. 75 Kčs.

Agnes Krusenstjerna: Modrá záclona. Ze švédského orig. Den bla Rullgardinen přeložila Dagmar Ballasová. Doslov Gustav Pallas. Obálka a vazba Josef Finec. — Nakl. J. Chvojka v Havlíčkově Brodě. Stran 202. Cena brož. 66 Kčs, celoplát. 96 Kčs.

H. H. Houben: Kryštof Kolumbus. Vzestup a pád nejslavnějšího objevitele. Vydalo Dělnické nakladatelství. Úprava, obálka a vazba Ant. Chlebečka. Stran 282. — Cena 110 Kčs.

E. Thompson Seton: Monaroha. Poslovenští Miroslav Juran. Nakl. Transcius v Lipt. Sv. Mikuláš. Stran 82. Cena ? Kč.

Glossy 1939—1945. Emil Sobota: Úkoly dneška — řada IV., sv. 2. Vydal Jan Laichter. Graf. upravil a obálku navrhl Jar. Benda. Stran 181. Cena brož. 90 Kčs.

svislým řezem, neboť jsem věděl, že tam někde pod úpatím je známé Zrcadlové jezero, před nž když se postavíš, nevíš, zda je skutečností to nahore či to dole. K jezeru jsem vskutku za hodinku, cestou se zastavuje a podivuje, dorazil, načež jsem počal fotografovat svislou stěnu i ten Polodóm nahore i dole. Jenomže ta spodní iluze byla poněkud rušena ledovými škraloupky na vodě. Uprostřed jezera je ostrůvek, kde prý se tu a tam slouží nejpodivnější mše světa. Vystřeliv všechna políčka filmu, posadil jsem se na balvan, díval jsem se na tu krásu kolem a hotovil jsem se nabít nový film, kdyžž tu jsem uviděl, že ke mně zvolna kráčí medvěd veliký jako tele. Nevím z vlastní zkušenosti, zda jsem se ulekl či ne, leč zjistil jsem za nějakou vteřinku, že sedím

asi pět metrů nad zemí na větvi starého cedru, marně uvažuje, zda jsem v příručkách týkajících se Yosemitekého údolí, četl něco bližšího o této krajinné zvláštnosti a co jest mi nyní činiti. Povídám si, v nejhorším případě postřehnou v hotelu mé zmižené a snad mě tu do večera najdou. Huňáč se dokolébál k mé leice a jejím rozloženým součástkám, pohozeným pod balvanem a očenichával to, i uvažoval jsem při této podívané, jak se to vlastně mohlo stát, že jsem tam ty věci zapomněl a nevzal s sebou na strom, že bych teď mohl medvěda pohodlně fotografovat. Medvěd však přesvědčiv se, že pozůstatky zde zanechané nejsou k snědku, uvažoval chvíli a pak kráčel k patě cedru. Tu jsem si uvědomil, že jsem se na toto pozorovací stanoviště dostal sice vel-

mi obratně a hbitě, ale že, neklame-li mě přírodopis, medvěd i rovněž slynou značnými schopnostmi v tomto směru. Povylezl jsem tedy o poschodíčko výš, hodlaje tu spřádat složitě úvahy, jak by se za těchto okolností zachoval Old Shatterhand nebo aspoň strýček Welzl. Ovšem, skolili by medvěda kulovnicí, po případě dokonce boční střelbou; já však jsem nahmatl po kapsách jediný perofizek, zbraň nesmírně maličkou u porovnání s rozměry božiu tvora pode mnou pomhuřujícího a pomlaskávajícího.

Z těchto úvah mě vytrhl zvuk automobilového motoru, medvěd pooděšel a na silnici zastavilo auto, z něho vystoupil pán v dlouhém jelením plášti a dáma v jezdeckých kalhotách. Povídal rovnou, abych se nebál a abych chu-

tě slezl s cedru, neboť medvěd mě nesežere. Já na to, slézaje, že jaképak tady řeči o strachu, vylezl jsem na strom prostě proto, abych měl lepší rozhled na krajinu. Vim přece dobře, že medvěd je ohočený. On na to, že v tom případě jsem ovšem na omylu, o nějakém ohočení tu nemůže být řeči, taky se stalo, že tu medvědi někoho rozsápali, ale jenom tenkrát, když jim místo cukrlet v papíru hodili prázdnou papírovou zmuchlaninu nebo vůbec nějak jinak si na ně dovolovali.

Posbíral jsem pod balvanem své dývky a naházev je prostě do kapes, ubíral jsem se kvapnými kroky k snídani, rozhodnuv o tomto příběhu pomlčet.

(Z knihy Edv. Valentý »Světlem pro nic za nic«, která právě vyšla v nakladatelství St. Kuchaře, Hradec Králové.)